

Mahyas as a Public Communication Medium from Oil Lamps to Digital Displays

Kandilden Dijitale Bir Kamusal İletişim Mecrası Olarak Mahyalar

Mustafa Gökmen*

Abstract: Mahyas constitute one of the significant cultural elements of the Turkish-Islamic tradition. Prepared specifically for holy nights (kandil) and the month of Ramadan, mahyas consist of inscriptions and visual displays formed by strings stretched between mosque minarets. As a unique form of public communication, mahyas initially emerged in the form of illuminating minarets with oil lamps during sacred times such as Ramadan. Over time, they evolved into a medium through which meaningful public messages were conveyed in written form using illuminated lamps. In addition to textual expressions, certain symbolic visuals have also been displayed on mosque minarets for public appreciation. The tradition of mahya, which originated during the reign of Selim II in the Ottoman period, became widespread during the reign of Murad III. Serving as a means of directly communicating messages to the public within the context of urban communication, mahyas were initially designed to convey religious messages but gradually became carriers of diverse content. During the early Republican period, themes such as “the use of domestic goods,” “the importance of paying taxes,” and “patriotism,” as well as the names of contemporary leaders, were communicated to the public through mahyas. While the tradition has been maintained in historic mosques in Istanbul, it has also continued in large double-minaret mosques across Anatolia. During the COVID-19 pandemic, messages promoting public health, such as “Stay at Home, Turkey,” were conveyed through mahyas. Originally created using oil lamps, mahyas were later produced with electric bulbs and, today, continue to adorn mosque minarets through the use of LED lighting. This study examines the role and significance of mahyas in urban communication. The messages conveyed through mahyas were analyzed using a descriptive content analysis method. The findings indicate that mahyas function as an important recurring medium of communication, serving as carriers of social values within the context of public communication.

Keywords: Public communication, urban communication, mahya, cultural memory, Ramadan, content analysis.

Öz: Mahyalar, Türk-İslam geleneğinin önemli kültürel değerlerinden biridir. Kandil geceleri ve Ramazan ayına özel olarak hazırlanan mahyalar, cami minareleri arasına gerilen ipler üzerine yazılan yazılar ve sergilenen görsellerden oluşmaktadır. Kamuoyu ile iletişimin özgün bir türü olan mahyalar, başlangıçta Ramazan ayı gibi dinî açıdan kutsal zamanlarda minarelerde kandil yakılması şeklinde ortaya çıkmıştır. Zaman içinde kamu spotu niteliğinde anlamlı mesajların kandiller aracılığıyla yazıya dönüştürülmesiyle gelişmiştir. Yazıların yanı

*Asst. Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes University, Faculty of Communication, Department of New Media and Communication

Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6712-3759>

mustafagokmen@adu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Gökmen M. (2026). Mahyas as a public communication medium from oil lamps to digital displays / Kandilden dijitale bir kamusal iletişim mecrası olarak mahyalar. *Turkish Studies-Economics, Finance, Politics*, 21(3), 4823-4879 Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.94234>

Received/Geliş: 2 May/Mayıs 2026

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 25 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

sıra bazı anlamlı görseller de cami minarelerinde halkın beğenisine sunulmuştur. Osmanlı döneminde II. Selim zamanında ortaya çıkan mahya geleneği III. Murad döneminde yaygınlık kazanmıştır. Kent iletişiminde kamuoyuna doğrudan mesaj iletmeye yarayan mahyalar, başlangıçta dinî mesajların iletilmesi amacıyla tasarlanmış olsa da zamanla farklı içeriklerin de taşıyıcısı olmuştur. Erken Cumhuriyet döneminde “yerli malı kullanımı”, “vergi vermenin önemi” ve “vatan sevgisi” gibi temalar ile dönemin liderlerinin adları mahyalar aracılığıyla halka aktarılmıştır. İstanbul’daki tarihî camilerde sürdürülen mahya geleneği Anadolu’daki çifte minareli büyük camilerde de devam etmiştir. Pandemi döneminde ise “Evde kal Türkiye” gibi toplum sağlığına yönelik mesajlar mahyalar aracılığıyla kamuoyuna iletilmiştir. Başlangıçta kandillerle oluşturulan mahyalar, daha sonra elektrikli ampullerle hazırlanmış; günümüzde ise LED lambalar kullanılarak cami minarelerini süslemeye devam etmektedir. Bu araştırmada mahyaların kent iletişimindeki yeri ve önemi ele alınmıştır. Mahyalarda verilen mesajlar, betimsel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre mahyaların, toplumsal değerlerin taşıyıcısı olarak kamusal iletişim bağlamında her yıl tekrarlanan önemli bir iletişim mecrası olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal iletişim, kent iletişimi, mahya, kültürel bellek, Ramazan, içerik analizi.

Structured Abstract

The aim of this study is to examine the mahya tradition, which emerged during the Ottoman period and has survived to the present day, from the perspective of communication studies. The study does not approach mahyas solely as religious or aesthetic practices. It explains their functions as a communication medium through which public messages are produced and circulated. It also examines how technological transformations have reshaped this long-standing communication practice. Instead, it conceptualizes them as one of the earliest forms of public communication. Within this framework, the religious, moral, social, political, and cultural messages conveyed through mahya texts are analyzed. The study also examines the communicative functions that these texts have performed in the public sphere.

Previous studies have primarily examined mahyas within the fields of art history, architectural history, religious studies, and traditional culture. By contrast, their significance in terms of public communication, urban communication, cultural memory, and communication history has received limited scholarly attention. This study seeks to address that gap in the literature. It argues that mahyas served not only as vehicles for religious messages but also as a distinctive communication practice through which social values were reproduced, public authority was made visible, and collective cultural memory was reinforced.

The study further investigates the impact of technological change on the mahya tradition. Originally created with oil lamps, mahyas were later illuminated with electric bulbs and are now produced using LED technology. Despite these technological transformations, their communicative function has remained unchanged. On the contrary, technological developments have increased both the visibility and the communicative reach of mahyas. Accordingly, this study reconceptualizes mahyas as an early form of public communication within the history of communication. It also evaluates their contribution to urban communication, cultural memory, and processes of social communication from the perspective of communication studies.

The study was designed as qualitative research. The dataset consists of 200 mahya texts representing different historical periods from the Ottoman era to the present day. The texts were selected through purposive sampling. Data were analyzed using descriptive content analysis and inductive thematic analysis. During the coding process, 11 main themes and their related subcategories were identified. The findings were interpreted in conjunction with historical documents, visual materials, and the relevant literature. This methodological approach it possible to evaluate not only the content of mahyas but also their changing communication functions throughout history.

The analysis identified 11 main themes in the mahya texts. The most prominent theme was Belief in God and Theological Emphases (21%), followed by Moral Values and Individual Virtues (18%) and Social Solidarity and Collective Values (14%). Religious Worship and Practices accounted for 11%, while Political-Ideological Discourse represented 7.5% of the dataset. The findings demonstrate that mahyas are not merely illuminated religious inscriptions. Throughout different historical periods, they have contributed to the transmission of social values. They have reinforced a shared sense of belonging and facilitated the intergenerational transmission of cultural memory. They have also functioned as a distinctive communication medium through which public messages reached society. During the early Republican period, messages promoting domestic products, tax awareness, national unity, and political leadership were disseminated through mahyas. During the COVID-19 pandemic, the same communication tradition was adapted to convey public health messages. These findings indicate that mahyas constitute a distinctive public communication medium capable of adapting to changing social conditions while maintaining continuity across different historical contexts.

The findings demonstrate that mahyas have preserved their public communication function by adapting to technological change over several centuries. What began with oil lamps continued through electric bulbs and is now sustained by LED technology. While illumination technology has changed, the communication function of mahyas has remained largely intact. Mahyas are not merely aesthetic elements that enhance the visibility of religious rituals. They also constitute a distinctive communication medium through which public messages circulate in urban space, social values are reproduced, and cultural memory is transmitted across generations. This study conceptualizes mahyas, from the perspective of communication studies, as one of the early forms of public communication media. In doing so, it repositions mahyas within the history of communication and provides a theoretical contribution to the literature on public communication,

urban communication, and cultural memory. Furthermore, the study brings greater visibility to a largely neglected area of communication research and offers a conceptual framework for reinterpreting traditional communication practices through the lens of contemporary communication theories.

Keywords: Personality, Public communication, urban communication, mahya, cultural memory, Ramadan, content analysis.

ملخص منظم

تهدف هذه الدراسة إلى دراسة تقليد «المهيا»، الذي ظهر خلال العهد العثماني واستمر حتى يومنا هذا، من منظور دراسات الاتصال ولا تتناول الدراسة «المهيا» باعتبارها ممارسات دينية أو جمالية فحسب، بل تشرح وظائفها كوسيلة اتصال تُنتج من خلالها الرسائل العامة وتُورَّع. كما تبحث في الكيفية التي أدى بها التحول التكنولوجي إلى إعادة تشكيل هذه الممارسة الاتصالية العريقة. بل تصورهما كأحد أقدم أشكال الاتصال العام. وفي هذا الإطار، يتم تحليل الرسائل الدينية والأخلاقية والاجتماعية والسياسية والثقافية التي تنقلها نصوص «المهيا». كما تبحث الدراسة في الوظائف الاتصالية التي أدتها هذه النصوص في المجال العام.

وقد ركزت الدراسات السابقة بشكل أساسي على «المهيا» ضمن مجالات تاريخ الفن وتاريخ العمارة والدراسات الدينية والثقافة التقليدية. وعلى النقيض من ذلك، لم تحظ أهميتها من حيث التواصل العام، والتواصل الحضري، والذاكرة الثقافية، وتاريخ التواصل، إلا باهتمام أكاديمي محدود. وتسعى هذه الدراسة إلى سد تلك الفجوة في الأدبيات. وتدفع الدراسة بأن «المهيا» لم تكن مجرد وسيلة لنقل الرسائل الدينية فحسب، بل كانت أيضاً ممارسة تواصلية مميزة تم من خلالها إعادة إنتاج القيم الاجتماعية، وإبراز السلطة العامة، وتعزيز الذاكرة الثقافية الجماعية.

كما تتعمق الدراسة في استكشاف تأثير التغير التكنولوجي على تقاليد «المهيا». فقد كانت «المهيا» تُصنع في الأصل باستخدام وعلى الرغم من هذه التحولات التكنولوجية LED المصابيح الزينية، ثم أصبحت تُضاء لاحقاً بالمصابيح الكهربائية، وتنتج حالياً باستخدام تقنية. فإن وظيفتها الاتصالية ظلت دون تغيير. بل على العكس، فقد أدت التطورات التكنولوجية إلى زيادة كل من ظهور «المهيا» ونطاقها الاتصالي وبناءً على ذلك، تعيد هذه الدراسة صياغة مفهوم «المهيا» باعتبارها شكلاً مبكراً من أشكال التواصل العام في تاريخ الاتصال. كما تقيم مساهمتها في التواصل الحضري، والذاكرة الثقافية، وعمليات التواصل الاجتماعي من منظور دراسات الاتصال.

صُممت الدراسة كبحث نوعي. تتألف مجموعة البيانات من 200 نص «مهيا» تمثل فترات تاريخية مختلفة من العهد العثماني وحتى يومنا هذا. تم اختيار النصوص من خلال أخذ عينات هادفة. تم تحليل البيانات باستخدام التحليل الوصفي للمحتوى والتحليل الاستقرائي للموضوعات. وأثناء عملية الترميز، تم تحديد 11 موضوعاً رئيسياً وفئات الفرعية المرتبطة بها. وتم تفسير النتائج بالاقتران مع الوثائق التاريخية والمواد المرئية والأدبيات ذات الصلة. ويتيح هذا النهج المنهجي تقييم ليس فقط محتوى «المهيا»، بل أيضاً وظائفها الاتصالية المتغيرة عبر التاريخ.

حدد التحليل 11 موضوعاً رئيسياً في نصوص الماهيا. وكان الموضوع الأبرز هو «الإيمان بالله والتركيزات اللاهوتية» (21٪)، يليه «القيم الأخلاقية والفضائل الفردية» (18٪)، ثم «التضامن الاجتماعي والقيم الجماعية» (14٪). وشكلت «العبادة والممارسات الدينية» بينما مثل «الخطاب السياسي-الأيديولوجي» (7.5٪) من مجموعة البيانات. تُظهر النتائج أن «المهيا» ليست مجرد نقوش دينية مضنية. فقد، 11٪ ساهمت، عبر مختلف الفترات التاريخية، في نقل القيم الاجتماعية. كما عززت الشعور المشترك بالانتماء وسهلت انتقال الذاكرة الثقافية عبر الأجيال. وعملت أيضاً كوسيلة اتصال مميزة تصل من خلالها الرسائل العامة إلى المجتمع. خلال الفترة الجمهورية المبكرة، نُشرت عبر «المهيا» رسائل تروج للمنتجات المحلية، والوعي الضريبي، والوحدة الوطنية، والقيادة السياسية. خلال جائحة كوفيد-19، تم تكييف نفس تقليد التواصل هذا لنقل رسائل الصحة العامة. تشير هذه النتائج إلى أن «المهيا» تشكل وسيلة اتصال عامة مميزة قادرة على التكيف مع الظروف الاجتماعية المتغيرة مع الحفاظ على الاستمرارية عبر السياقات التاريخية المختلفة.

تُظهر النتائج أن «المهيا» حافظت على وظيفتها في التواصل العام من خلال التكيف مع التغير التكنولوجي على مدى عدة قرون. ما ورغم تغير تكنولوجيا الإضاءة، ظلت وظيفة «المهيا» LED بدأ بالمصابيح الزينية استمر عبر المصابيح الكهربائية ويستمر الآن بفضل تقنية في مجال الاتصال سليمة إلى حد كبير. فـ«المهيا» ليست مجرد عناصر جمالية تعزز ظهور الطقوس الدينية، بل تشكل أيضاً وسيلة اتصال مميزة تُنقل من خلالها الرسائل العامة في الفضاء الحضري، وتُعاد إنتاج القيم الاجتماعية، وتُنقل الذاكرة الثقافية عبر الأجيال. وتُعرّف هذه الدراسة «المهيا»، من منظور دراسات الاتصال، باعتبارها إحدى الأشكال المبكرة لوسائل الاتصال العامة.

وبذلك، تعيد الدراسة تحديد مكانة «المهيا» ضمن تاريخ الاتصال وتقدم مساهمة نظرية في الأدبيات المتعلقة بالاتصال العام، والاتصال الحضري، والذاكرة الثقافية. علاوة على ذلك، تسلط الدراسة الضوء على مجال مهم إلى حد كبير في أبحاث الاتصال، وتقدم إطاراً مفاهيمياً لإعادة تفسير ممارسات الاتصال التقليدية من منظور نظريات الاتصال المعاصرة.

الكلمات المفتاحية: الشخصية، الاتصال العام، الاتصال الحضري، «المهيا»، الذاكرة الثقافية، رمضان، تحليل المحتوى

Résumé Structuré

L'objectif de cette étude est d'examiner la tradition du mahya, apparue sous la période ottomane et qui s'est perpétuée jusqu'à nos jours, sous l'angle des sciences de la communication. L'étude n'aborde pas les

mahyas uniquement comme des pratiques religieuses ou esthétiques. Elle explique leurs fonctions en tant que support de communication par lequel des messages publics sont produits et diffusés. Elle examine également comment les transformations technologiques ont remodelé cette pratique de communication ancestrale. Elle les conceptualise plutôt comme l'une des premières formes de communication publique. Dans ce cadre, les messages religieux, moraux, sociaux, politiques et culturels véhiculés par les textes des mahyas sont analysés. L'étude examine également les fonctions communicatives que ces textes ont remplies dans la sphère publique.

Les études antérieures ont principalement abordé les mahyas dans les domaines de l'histoire de l'art, de l'histoire de l'architecture, des études religieuses et de la culture traditionnelle. En revanche, leur importance en termes de communication publique, de communication urbaine, de mémoire culturelle et d'histoire de la communication n'a fait l'objet que d'une attention limitée de la part des chercheurs. La présente étude vise à combler cette lacune dans la littérature. Elle soutient que les mahyas servaient non seulement de vecteurs de messages religieux, mais constituaient également une pratique de communication distinctive à travers laquelle les valeurs sociales étaient reproduites, l'autorité publique rendue visible et la mémoire culturelle collective renforcée.

L'étude examine en outre l'impact des évolutions technologiques sur la tradition des mahyas. Créés à l'origine à l'aide de lampes à huile, les mahyas ont ensuite été éclairés par des ampoules électriques et sont aujourd'hui réalisés à l'aide de la technologie LED. Malgré ces transformations technologiques, leur fonction communicative est restée inchangée. Au contraire, les progrès technologiques ont accru à la fois la visibilité et la portée communicative des mahyas. En conséquence, cette étude reconceptualise les mahyas comme une forme précoce de communication publique dans l'histoire de la communication. Elle évalue également leur contribution à la communication urbaine, à la mémoire culturelle et aux processus de communication sociale du point de vue des sciences de la communication.

L'étude a été conçue comme une recherche qualitative. L'ensemble de données se compose de 200 textes de mahyas représentant différentes périodes historiques, de l'époque ottomane à nos jours. Les textes ont été sélectionnés par échantillonnage raisonné. Les données ont été analysées à l'aide d'une analyse descriptive du contenu et d'une analyse thématique inductive. Au cours du processus de codage, 11 thèmes principaux et leurs sous-catégories associées ont été identifiés. Les résultats ont été interprétés en conjonction avec des documents historiques, des supports visuels et la littérature pertinente. Cette approche méthodologique a permis d'évaluer non seulement le contenu des mahyas, mais aussi l'évolution de leurs fonctions de communication au fil de l'histoire.

L'analyse a permis d'identifier 11 thèmes principaux dans les textes des mahyas. Le thème le plus marquant était « La croyance en Dieu et les accents théologiques » (21 %), suivi de « Les valeurs morales et les vertus individuelles » (18 %) et de « La solidarité sociale et les valeurs collectives » (14 %). Le « Culte et les pratiques religieuses » représentait 11 %, tandis que le « Discours politico-idéologique » représentait 7,5 % de l'ensemble des données. Ces résultats démontrent que les mahyas ne sont pas de simples inscriptions religieuses enluminées. Au fil des différentes périodes historiques, elles ont contribué à la transmission des valeurs sociales. Elles ont renforcé un sentiment commun d'appartenance et facilité la transmission intergénérationnelle de la mémoire culturelle. Elles ont également fait office de support de communication distinctif par lequel des messages publics parvenaient à la société. Au début de la période républicaine, des messages promouvant les produits nationaux, la sensibilisation fiscale, l'unité nationale et le leadership politique ont été diffusés par le biais des mahyas. Pendant la pandémie de COVID-19, cette même tradition de communication a été adaptée pour véhiculer des messages de santé publique. Ces résultats indiquent que les mahyas constituent un support de communication publique distinctif, capable de s'adapter à l'évolution des conditions sociales tout en conservant une continuité à travers différents contextes historiques.

Les résultats démontrent que les mahyas ont préservé leur fonction de communication publique en s'adaptant aux évolutions technologiques au fil des siècles. Ce qui a commencé avec les lampes à huile s'est poursuivi avec les ampoules électriques et se perpétue aujourd'hui grâce à la technologie LED. Si la technologie d'éclairage a évolué, la fonction de communication des mahyas est restée largement intacte. Les mahyas ne sont pas de simples éléments esthétiques destinés à rehausser la visibilité des rituels religieux. Ils constituent également un support de communication distinctif par lequel circulent des messages publics dans l'espace urbain, où les valeurs sociales sont reproduites et où la mémoire culturelle se transmet de génération en génération. Cette étude conceptualise les mahyas, du point de vue des sciences de la communication, comme l'une des premières formes de médias de communication publique.

Ce faisant, elle repositionne les mahyas dans l'histoire de la communication et apporte une contribution théorique à la littérature sur la communication publique, la communication urbaine et la mémoire culturelle. En outre, cette étude met en lumière un domaine largement négligé de la recherche en communication et propose un cadre conceptuel permettant de réinterpréter les pratiques de communication traditionnelles à la lumière des théories contemporaines de la communication.

Mots-clés: Personnalité, communication publique, communication urbaine, mahya, mémoire culturelle, Ramadan, analyse de contenu.

Resumen Estructurado

El objetivo de este estudio es examinar la tradición del mahya —que surgió durante el periodo otomano y ha perdurado hasta nuestros días— desde la perspectiva de los estudios de la comunicación. El estudio no aborda los mahyas únicamente como prácticas religiosas o estéticas, sino que explica sus funciones como medio de comunicación a través del cual se producen y difunden mensajes públicos. Asimismo, examina cómo las transformaciones tecnológicas han reconfigurado esta práctica comunicativa de larga tradición. En cambio, los conceptualiza como una de las primeras formas de comunicación pública. Dentro de este marco, se analizan los mensajes religiosos, morales, sociales, políticos y culturales transmitidos a través de los textos de los mahyas. El estudio también examina las funciones comunicativas que estos textos han desempeñado en la esfera pública.

Los estudios anteriores han analizado principalmente los mahyas desde los ámbitos de la historia del arte, la historia de la arquitectura, los estudios religiosos y la cultura tradicional. Por el contrario, su importancia en términos de comunicación pública, comunicación urbana, memoria cultural e historia de la comunicación ha recibido una atención académica limitada. Este estudio pretende abordar esa laguna en la bibliografía. Sostiene que los mahyas no solo servían como vehículos de mensajes religiosos, sino también como una práctica comunicativa distintiva a través de la cual se reproducían los valores sociales, se hacía visible la autoridad pública y se reforzaba la memoria cultural colectiva.

El estudio investiga además el impacto del cambio tecnológico en la tradición de los mahyas. Creados originalmente con lámparas de aceite, los mahyas se iluminaron posteriormente con bombillas eléctricas y ahora se producen utilizando tecnología LED. A pesar de estas transformaciones tecnológicas, su función comunicativa se ha mantenido inalterada. Por el contrario, los avances tecnológicos han aumentado tanto la visibilidad como el alcance comunicativo de los mahyas. En consecuencia, este estudio reconceptualiza los mahyas como una forma temprana de comunicación pública dentro de la historia de la comunicación. Asimismo, evalúa su contribución a la comunicación urbana, la memoria cultural y los procesos de comunicación social desde la perspectiva de los estudios de la comunicación.

El estudio se diseñó como una investigación cualitativa. El conjunto de datos consta de 200 textos de mahyas que representan diferentes periodos históricos, desde la época otomana hasta la actualidad. Los textos se seleccionaron mediante un muestreo intencional. Los datos se analizaron mediante un análisis descriptivo de contenido y un análisis temático inductivo. Durante el proceso de codificación, se identificaron 11 temas principales y sus subcategorías relacionadas. Los resultados se interpretaron junto con documentos históricos, materiales visuales y la bibliografía pertinente. Este enfoque metodológico permitió evaluar no solo el contenido de los mahyas, sino también la evolución de sus funciones comunicativas a lo largo de la historia.

El análisis identificó 11 temas principales en los textos de mahya. El tema más destacado fue «La fe en Dios y los énfasis teológicos» (21 %), seguido de «Valores morales y virtudes individuales» (18 %) y «Solidaridad social y valores colectivos» (14 %). El «Culto y las prácticas religiosas» representó el 11 %, mientras que el «Discurso político-ideológico» supuso el 7,5 % del conjunto de datos. Los resultados demuestran que los mahyas no son meras inscripciones religiosas iluminadas. A lo largo de diferentes periodos históricos, han contribuido a la transmisión de valores sociales. Han reforzado un sentido compartido de pertenencia y han facilitado la transmisión intergeneracional de la memoria cultural. También han funcionado como un medio de comunicación distintivo a través del cual los mensajes públicos llegaban a la sociedad. Durante los primeros años de la República, se difundieron a través de los mahyas mensajes que promovían los productos nacionales, la concienciación fiscal, la unidad nacional y el liderazgo político. Durante la pandemia de COVID-19, esa misma tradición comunicativa se adaptó para transmitir mensajes de salud pública. Estos

resultados indican que los mahyas constituyen un medio de comunicación pública distintivo, capaz de adaptarse a las condiciones sociales cambiantes al tiempo que mantiene la continuidad a lo largo de diferentes contextos históricos.

Los resultados demuestran que los mahyas han conservado su función de comunicación pública adaptándose a los cambios tecnológicos a lo largo de varios siglos. Lo que comenzó con lámparas de aceite continuó con las bombillas eléctricas y ahora se mantiene gracias a la tecnología LED. Aunque la tecnología de iluminación ha cambiado, la función comunicativa de los mahyas se ha mantenido prácticamente intacta. Los mahyas no son meros elementos estéticos que realzan la visibilidad de los rituales religiosos. También constituyen un medio de comunicación distintivo a través del cual circulan mensajes públicos en el espacio urbano, se reproducen los valores sociales y se transmite la memoria cultural de generación en generación. Este estudio conceptualiza los mahyas, desde la perspectiva de los estudios de la comunicación, como una de las primeras formas de medios de comunicación pública.

De este modo, reubica los mahyas dentro de la historia de la comunicación y aporta una contribución teórica a la bibliografía sobre comunicación pública, comunicación urbana y memoria cultural. Además, el estudio da mayor visibilidad a un ámbito de la investigación en comunicación que ha sido en gran medida descuidado y ofrece un marco conceptual para reinterpretar las prácticas comunicativas tradicionales a través del prisma de las teorías contemporáneas de la comunicación.

Palabras clave: Personalidad, comunicación pública, comunicación urbana, mahya, memoria cultural, Ramadán, análisis de contenido.

结构化摘要

本研究旨在从传播学视角考察起源于奥斯曼时期并延续至今的“马赫亚”（mahya）传统。本研究并非仅将马赫亚视为宗教或美学实践，而是阐释其作为传播媒介的功能——即通过该媒介生产和传播公共信息。此外，本研究还探讨了技术变革如何重塑了这一源远流长的传播实践。相反，本研究将其概念化为公共传播的最早形式之一。在此框架下，对通过马哈亚文本传达的宗教、道德、社会、政治和文化信息进行了分析。本研究还考察了这些文本在公共领域所发挥的传播功能。

以往的研究主要从艺术史、建筑史、宗教学和传统文化等领域对马哈亚进行探讨。相比之下，马哈亚在公共传播、城市传播、文化记忆及传播史方面的意义却鲜少受到学术界的关注。本研究旨在填补这一文献空白。研究认为，马哈亚不仅是宗教信息的载体，更是一种独特的传播实践，通过它，社会价值观得以再生产，公共权威得以显现，集体文化记忆也因此得到强化。

本研究进一步探讨了技术变革对马哈亚传统的影响。马哈亚最初使用油灯制作，后来改用电灯泡照明，如今则采用LED技术制作。尽管经历了这些技术变革，其传播功能却始终未变。相反，技术的发展反而增强了马哈亚的可见度和传播范围。因此，本研究将马哈亚重新定义为传播史中一种早期的公共传播形式。同时，本研究也从传播学视角评估了马哈亚对城市传播、文化记忆以及社会传播过程的贡献。

本研究采用定性研究设计。数据集包含200条马哈亚文本，涵盖从奥斯曼帝国时期到当今的不同历史时期。这些文本通过目的性抽样法选取。数据分析采用描述性内容分析法和归纳式主题分析法。在编码过程中，识别出11个主要主题及其相关子类别。研究结果结合历史文献、视觉资料及相关学术文献进行了解读。这种方法论不仅能够评估马哈亚的内容，还能考察其沟通功能在历史进程中的演变。

分析结果在马哈亚文本中识别出11个主要主题。最突出的主题是“对上帝的信仰与神学重点”（21%），其次是“道德价值观与个人美德”（18%）以及“社会团结与集体价值观”（14%）。“宗教崇拜与实践”占11%，而“政治意识形态话语”则占数据集的7.5%。研究结果表明，马哈亚不仅仅是彩绘宗教铭文。在不同的历史时期，它们都为社会价值观的传播做出了贡献。它们强化了共同的归属感，促进了文化记忆的代际传承。此外，它们还作为一种独特的传播媒介，使公共信息得以传达到社会大众。在共和初期，通过马哈亚传播了推广国产产品、提高纳税意识、维护国家统一以及宣传政治领导力的信息。在新冠疫情期间，这一传播传统被加以调整，用于传达公共卫生信息。这些发现

表明, 马哈亚构成了一种独特的公共传播媒介, 既能适应不断变化的社会条件, 又能保持不同历史语境下的连续性。

研究结果表明, 马哈亚通过几个世纪以来对技术变革的适应, 保留了其公共传播功能。这种功能最初始于油灯, 随后延续至电灯泡, 如今则由LED技术支撑。尽管照明技术已发生变化, 但马哈亚的传播功能在很大程度上得以保留。马哈亚不仅仅是增强宗教仪式可见性的美学元素, 它们还构成了一种独特的传播媒介, 通过这种媒介, 公共信息在城市空间中传播, 社会价值观得以再生产, 文化记忆在代际间得以传承。本研究从传播学视角出发, 将马哈亚概念化为公共传播媒介的早期形式之一。通过这种方式, 本研究将马哈亚在传播史中的定位重新界定, 并为公共传播、城市传播及文化记忆领域的文献研究提供了理论贡献。此外, 本研究使传播研究中长期被忽视的领域获得了更多关注, 并提供了一个概念框架, 以便通过当代传播理论的视角重新诠释传统的传播实践。

关键词: 个性, 公共传播, 城市传播, 马哈亚, 文化记忆, 斋月, 内容分析。

Структурированное Резюме

Цель данного исследования — рассмотреть традицию «махья», зародившуюся в Османскую эпоху и сохранившуюся до наших дней, с точки зрения коммуникационных исследований. В работе махья рассматривается не исключительно как религиозная или эстетическая практика. В ней объясняются функции махья как средства коммуникации, с помощью которого создаются и распространяются публичные сообщения. Кроме того, исследуется, как технологические преобразования изменили эту давнюю коммуникативную практику. Напротив, в нем махья рассматривается как одна из самых ранних форм публичной коммуникации. В рамках этой концепции анализируются религиозные, моральные, социальные, политические и культурные послания, передаваемые через тексты махии. В исследовании также изучаются коммуникативные функции, которые эти тексты выполняли в публичной сфере.

В предыдущих исследованиях махья в основном рассматривалась в контексте истории искусства, истории архитектуры, религиоведения и традиционной культуры. Напротив, их значение с точки зрения общественной коммуникации, городской коммуникации, культурной памяти и истории коммуникации не получило должного внимания со стороны ученых. Настоящее исследование призвано восполнить этот пробел в литературе. В нем утверждается, что махья служили не только средством передачи религиозных посланий, но и самобытной коммуникативной практикой, посредством которой воспроизводились социальные ценности, визуализировалась государственная власть и укреплялась коллективная культурная память.

Далее в исследовании анализируется влияние технологических изменений на традицию махья. Первоначально созданные с использованием масляных ламп, махья позднее освещались электрическими лампочками, а в настоящее время изготавливаются с применением светодиодных технологий. Несмотря на эти технологические преобразования, их коммуникативная функция осталась неизменной. Напротив, технологические достижения увеличили как видимость, так и коммуникативный охват махья. Соответственно, в данном исследовании махья переосмысливаются как ранняя форма публичной коммуникации в истории коммуникации. В нем также оценивается их вклад в городскую коммуникацию, культурную память и процессы социальной коммуникации с точки зрения коммуникационных исследований.

Исследование было задумано как качественное. Набор данных состоит из 200 текстов махья, представляющих различные исторические периоды от эпохи Османской империи до наших дней. Тексты были отобраны методом целенаправленной выборки. Анализ данных проводился с использованием описательного контент-анализа и индуктивного тематического анализа. В ходе кодирования было выделено 11 основных тем и связанных с ними подкатегорий. Полученные результаты интерпретировались в совокупности с историческими документами, визуальными материалами и соответствующей литературой. Такой методологический подход позволил оценить не только содержание махьи, но и изменение их коммуникативных функций на протяжении истории.

Анализ выявил 11 основных тем в текстах махья. Наиболее заметной темой стала «Вера в Бога и теологические акценты» (21 %), за которой следовали «Моральные ценности и индивидуальные добродетели» (18 %) и «Социальная солидарность и коллективные ценности» (14 %). На «Религиозное поклонение и обряды» пришлось 11 %, а «Политико-идеологический дискурс» составил 7,5 % от общего объема данных. Полученные результаты показывают, что махьи — это не просто иллюминированные религиозные надписи. На протяжении различных исторических периодов они способствовали передаче социальных ценностей. Они укрепляли общее чувство принадлежности и содействовали передаче культурной памяти от поколения к поколению. Кроме того, они выступали в качестве своеобразного средства коммуникации, посредством которого общественные сообщения доходили до общества. В ранний республиканский период через махьи распространялись сообщения, пропагандирующие отечественную продукцию, налоговую осведомленность, национальное единство и политическое лидерство. Во время пандемии COVID-19 эта же коммуникационная традиция была адаптирована для передачи сообщений, касающихся общественного здравоохранения. Эти результаты указывают на то, что махья представляют собой своеобразный способ общественной коммуникации, способный адаптироваться к меняющимся социальным условиям, сохраняя при этом преемственность в различных исторических контекстах.

Результаты исследования показывают, что махья сохранили свою функцию общественной коммуникации, адаптируясь к технологическим изменениям на протяжении нескольких столетий. То, что началось с масляных ламп, продолжилось с помощью электрических лампочек и в настоящее время поддерживается светодиодной технологией. Несмотря на изменение технологий освещения, коммуникационная функция махья осталась в основном неизменной. Махья — это не просто эстетические элементы, повышающие наглядность религиозных ритуалов. Они также представляют собой самобытный способ коммуникации, посредством которого в городском пространстве распространяются общественные сообщения, воспроизводятся социальные ценности и передается культурная память из поколения в поколение. В данном исследовании махья рассматриваются с точки зрения коммуникационных исследований как одна из ранних форм средств общественной коммуникации.

Тем самым оно переосмысливает место махья в истории коммуникации и вносит теоретический вклад в литературу по общественной коммуникации, городской коммуникации и культурной памяти. Кроме того, исследование привлекает внимание к в значительной степени игнорируемой области коммуникационных исследований и предлагает концептуальную основу для переосмысления традиционных коммуникационных практик через призму современных коммуникационных теорий.

Ключевые слова: Личность, общественная коммуникация, городская коммуникация, махья, культурная память, Рамадан, контент-анализ.

संरचित सारांश

इस अध्ययन का उद्देश्य संचार अध्ययन के दृष्टिकोण से महा परंपरा की जांच करना है, जो ओटोमन काल के दौरान उभरी और आज तक बनी हुई है। यह अध्ययन महा को केवल धार्मिक या सौंदर्य संबंधी प्रथाओं के रूप में नहीं देखता है। यह एक संचार माध्यम के रूप में उनके कार्यों की व्याख्या करता है, जिसके माध्यम से सार्वजनिक संदेश तैयार और प्रसारित किए जाते हैं। यह यह भी जांचता है कि कैसे तकनीकी परिवर्तनों ने इस लंबे समय से चली आ रही संचार प्रथा को नया आकार दिया है। इसके बजाय, यह उन्हें सार्वजनिक संचार के प्रारंभिक रूपों में से एक के रूप में अवधारित करता है। इस रूपरेखा के भीतर, महाया पाठों के माध्यम से संप्रेषित धार्मिक, नैतिक, सामाजिक, राजनीतिक और सांस्कृतिक संदेशों का विश्लेषण किया गया है। यह अध्ययन सार्वजनिक क्षेत्र में इन पाठों द्वारा निभाए गए संचार संबंधी कार्यों की भी जांच करता है।

पिछले अध्ययनों ने मुख्यतः कला इतिहास, वास्तुकला इतिहास, धार्मिक अध्ययन और पारंपरिक संस्कृति के क्षेत्रों में महाया का अध्ययन किया है।

इसके विपरीत, सार्वजनिक संचार, शहरी संचार, सांस्कृतिक स्मृति और संचार इतिहास के संदर्भ में उनके महत्व पर विद्वानों का ध्यान कम ही गया है। यह अध्ययन साहित्य में उस कमी को दूर करने का प्रयास करता है। यह तर्क देता है

कि महाया न केवल धार्मिक संदेशों के वाहक के रूप में, बल्कि एक विशिष्ट संचार अभ्यास के रूप में भी काम करती थीं, जिसके माध्यम से सामाजिक मूल्यों को पुनः प्रस्तुत किया जाता था, सार्वजनिक प्राधिकरण को दृश्यमान बनाया जाता था, और सामूहिक सांस्कृतिक स्मृति को सुदृढ़ किया जाता था।

यह अध्ययन महा परंपरा पर तकनीकी परिवर्तन के प्रभाव की और जांच करता है। मूल रूप से तेल के दीयों से बनाई गई महा को बाद में बिजली के बल्बों से रोशन किया गया और अब एलईडी तकनीक का उपयोग करके बनाया जाता है। इन तकनीकी परिवर्तनों के बावजूद, उनका संचारी कार्य अपरिवर्तित रहा है। इसके विपरीत, तकनीकी विकास ने महा की दृश्यता और संचारी पहुंच दोनों को बढ़ा दिया है।

तदनुसार, यह अध्ययन महाया को संचार के इतिहास के भीतर सार्वजनिक संचार के एक प्रारंभिक रूप के रूप में पुनः परिभाषित करता है। यह संचार अध्ययन के दृष्टिकोण से शहरी संचार, सांस्कृतिक स्मृति और सामाजिक संचार की प्रक्रियाओं में उनके योगदान का भी मूल्यांकन करता है।

यह अध्ययन गुणात्मक अनुसंधान के रूप में तैयार किया गया था। डेटासेट में 200 महाया ग्रंथ शामिल हैं जो ओटोमन युग से लेकर आज तक के विभिन्न ऐतिहासिक अवधियों का प्रतिनिधित्व करते हैं। ग्रंथों का चयन उद्देश्यपूर्ण नमूनाकरण के माध्यम से किया गया था।

डेटा का विश्लेषण वर्णनात्मक सामग्री विश्लेषण और आगमनात्मक विषयगत विश्लेषण का उपयोग करके किया गया। कोडिंग प्रक्रिया के दौरान, 11 मुख्य विषयों और उनकी संबंधित उपश्रेणियों की पहचान की गई। निष्कर्षों की व्याख्या ऐतिहासिक दस्तावेजों, दृश्य सामग्रियों और प्रासंगिक साहित्य के साथ मिलकर की गई। इस पद्धतिगत दृष्टिकोण से न केवल महा की सामग्री का बल्कि इतिहास भर में उनके बदलते संचार कार्यों का भी मूल्यांकन करना संभव होता है।

विश्लेषण में महाया ग्रंथों में 11 मुख्य विषयों की पहचान की गई। सबसे प्रमुख विषय ईश्वर में विश्वास और धर्मशास्त्रीय जोर (21%) था, जिसके बाद नैतिक मूल्य और व्यक्तिगत सद्गुण (18%) और सामाजिक एकजुटता और सामूहिक मूल्य (14%) थे। धार्मिक पूजा और प्रथाओं का हिस्सा 11% था, जबकि राजनीतिक-वैचारिक विमर्श डेटासेट का 7.5% था। निष्कर्ष यह दर्शाते हैं कि महाया केवल प्रकाशित धार्मिक शिलालेख नहीं हैं। विभिन्न ऐतिहासिक अवधियों के दौरान, उन्होंने सामाजिक मूल्यों के प्रसार में योगदान दिया है। उन्होंने एक साझा भावना को मजबूत किया है और सांस्कृतिक स्मृति के पीढ़ीगत हस्तांतरण को सुगम बनाया है। उन्होंने एक विशिष्ट संचार माध्यम के रूप में भी काम किया है जिसके माध्यम से सार्वजनिक संदेश समाज तक पहुँचे। प्रारंभिक गणराज्य काल के दौरान, घरेलू उत्पादों, कर जागरूकता, राष्ट्रीय एकता और राजनीतिक नेतृत्व को बढ़ावा देने वाले संदेश महाया के माध्यम से प्रसारित किए गए थे।

कोविड-19 महामारी के दौरान, इसी संचार परंपरा को सार्वजनिक स्वास्थ्य संदेशों को संप्रेषित करने के लिए अनुकूलित किया गया था। ये निष्कर्ष इंगित करते हैं कि महाया एक विशिष्ट सार्वजनिक संचार माध्यम हैं जो विभिन्न ऐतिहासिक संदर्भों में निरंतरता बनाए रखते हुए बदलती सामाजिक परिस्थितियों के अनुकूल हो सकते हैं।

निष्कर्ष दर्शाते हैं कि महाया ने कई शताब्दियों में तकनीकी परिवर्तन के अनुकूल होकर अपने सार्वजनिक संचार कार्य को संरक्षित रखा है। जो तेल के दीयों से शुरू हुआ था, वह बिजली के बल्बों के माध्यम से जारी रहा और अब एलईडी तकनीक द्वारा बनाए रखा जा रहा है।

हालांकि प्रकाश की तकनीक बदल गई है, महाया का संचार कार्य काफी हद तक बरकरार रहा है। महाया केवल ऐसे सौंदर्य तत्व नहीं हैं जो धार्मिक अनुष्ठानों की दृश्यता को बढ़ाते हैं। वे एक विशिष्ट संचार माध्यम भी हैं जिसके माध्यम से शहरी स्थान में सार्वजनिक संदेश प्रसारित होते हैं, सामाजिक मूल्यों को पुनः प्रस्तुत किया जाता है, और पीढ़ियों तक सांस्कृतिक स्मृति का प्रसारण होता है। यह अध्ययन संचार अध्ययन के दृष्टिकोण से महाया को सार्वजनिक संचार माध्यमों के शुरुआती रूपों में से एक के रूप में अवधारित करता है।

ऐसा करने से, यह महाया को संचार के इतिहास में पुनर्स्थापित करता है और सार्वजनिक संचार, शहरी संचार, और सांस्कृतिक स्मृति पर साहित्य में एक सैद्धांतिक योगदान प्रदान करता है। इसके अलावा, यह अध्ययन संचार अनुसंधान के एक बड़े पैमाने पर उपेक्षित क्षेत्र को अधिक दृश्यता प्रदान करता है और समकालीन संचार सिद्धांतों के परिप्रेक्ष्य से पारंपरिक संचार प्रथाओं की पुनर्व्याख्या के लिए एक वैचारिक ढांचा प्रदान करता है।

कीवर्ड: व्यक्तित्व, सार्वजनिक संचार, शहरी संचार, महाया, सांस्कृतिक स्मृति, रमज़ान, सामग्री विश्लेषण।

Yapılandırılmış Özet

Bu araştırmanın amacı, Osmanlı döneminde ortaya çıkan ve günümüze kadar ulaşan mahya geleneğini iletişim bilimleri perspektifiyle incelemektir. Çalışma, mahyaları yalnızca dinî ve estetik bir uygulama olarak ele almamaktadır. Mahyalar, aynı zamanda erken dönem kamusal iletişim mecralarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda mahya metinlerinin dinî, ahlaki, toplumsal, siyasal ve kültürel içerikleri analiz edilmektedir. Böylece mahyaların kamusal iletişimde üstlendiği işlev ortaya konulmaktadır.

Mahyalar üzerine yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak sanat tarihi, mimarlık tarihi, din tarihi ve geleneksel kültür araştırmaları kapsamında yürütülmüştür. Buna karşılık mahyaların kamusal iletişim, kent iletişimi, kültürel bellek ve iletişim tarihi açısından taşıdığı anlam yeterince incelenmemiştir. Bu araştırma, söz konusu literatür boşluğunu doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışmada mahyaların yalnızca dinî mesajların taşıyıcısı olmadığı savunulmaktadır. Mahyalar aynı zamanda toplumsal değerlerin yeniden üretildiği, kamusal otoritenin görünür hâle geldiği ve ortak kültürel belleğin güçlendirildiği özgün bir iletişim pratiği olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmada ayrıca teknolojik dönüşümlerin mahya geleneği üzerindeki etkisi incelenmektedir. Kandillerle başlayan bu gelenek daha sonra elektrik ampulleriyle sürdürülmüş, günümüzde ise LED teknolojisine uyarlanmıştır. Buna rağmen mahyaların kamusal iletişim işlevi değişmemiştir. Aksine, değişen teknolojiler bu iletişim mecrasının görünürliğini ve etki alanını genişletmiştir. Bu çalışma, mahyaları iletişim tarihi içinde erken dönem kamusal iletişim mecralarından biri olarak yeniden kavramsallaştırmaktadır. Aynı zamanda mahyaların kent iletişimi, kültürel bellek ve toplumsal iletişim süreçlerindeki rolünü iletişim bilimleri perspektifiyle değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma nitel araştırma deseninde yürütülmüştür. Veri setini Osmanlı döneminden günümüze farklı tarihsel dönemleri temsil eden 200 mahya metni oluşturmaktadır. Metinler amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Veriler betimsel içerik analizi ve tümevarımsal tematik analiz teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Kodlama sürecinde 11 ana tema ve bu temalara bağlı alt kategoriler oluşturulmuştur. Bulgular tarihsel belgeler, görsel materyaller ve ilgili literatür birlikte değerlendirilerek yorumlanmıştır. Böylece mahyaların yalnızca içerikleri değil, tarihsel süreç içinde değişen iletişim işlevleri de bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Araştırma, mahyaların yüzyıllar boyunca teknolojik değişimlere uyum sağlayarak kamusal iletişim işlevini koruduğunu göstermektedir. Kandillerle başlayan bu gelenek elektrik ampulleriyle devam etmiş, günümüzde ise LED teknolojisiyle sürdürülmektedir. Değişen unsur aydınlatma teknolojisi olmuştur. İletişim işlevi ise büyük ölçüde korunmuştur. Mahyalar yalnızca dinî ritüelleri görünür kılan estetik uygulamalar değildir. Aynı zamanda kent mekânında kamusal mesajların dolaşıma girdiği, toplumsal değerlerin yeniden üretildiği ve kültürel belleğin kuşaklar arasında aktarıldığı özgün bir iletişim mecrasıdır. Çalışma, mahyaları iletişim bilimleri perspektifiyle değerlendirerek erken dönem kamusal iletişim mecralarından biri olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu yaklaşım, mahyaların iletişim tarihi içindeki yerini yeniden değerlendirmektedir. Ayrıca kamusal iletişim, kent iletişimi ve kültürel bellek literatürüne kuramsal katkı sunmaktadır. Böylece iletişim bilimleri literatüründe büyük ölçüde ihmal edilmiş bir araştırma alanını görünür kılmaktadır. Aynı zamanda geleneksel iletişim pratiklerinin çağdaş iletişim kuramları çerçevesinde yeniden yorumlanmasına yönelik kavramsal bir tartışma zemini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal iletişim, kent iletişimi, mahya, kültürel bellek, Ramazan, içerik analizi.

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

Mahyas as a Public Communication Medium from Oil Lamps to Digital Displays

Introduction

The term *mahya* derives from the word *mâhiyye*, which was formed by combining the Persian word *mâh* and the Arabic suffix *-iyye*. The term subsequently entered Turkish as *mahya*. According to the Current Turkish Dictionary of the Turkish Language Association (TDK), a mahya is defined as “an inscription written or an image formed with oil lamps or electric bulbs on ropes stretched between two minarets of a mosque during Ramadan nights” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, n.d.). Some traditions and customs that receive limited attention amid the pace of modern life fulfilled significant social functions when they first emerged. Mahyas continue to leave a mark on cultural memory. In addition to illuminating the principal places of worship in cities after dark, they convey messages and create a distinctive visual spectacle.

Rajab, Sha‘ban, and Ramadan are regarded as sacred months in the Islamic calendar. They are also significant because of the religiously inspired cultural practices associated with them. The holy nights observed during these months, including Mawlid, Regaib, Mi‘raj, Berat, and Laylat al-Qadr, are known in Türkiye as *kandil nights*.¹ This designation derives from the tradition of illuminating mosques with oil lamps on such occasions. Ramadan is the month of fasting for Muslims, and tarawih prayers are performed at night. The illumination of mosques during Ramadan therefore led to the decoration of minarets with mahyas (Cengil & Tekin, 2016; Sancaklı, 2017). Over time, skilled mahya masters prepared messages suited to the meaning of particular occasions and displayed them for public appreciation. Before the use of electricity, mahyas were produced with oil lamps filled with olive oil. Following the introduction of electric lighting, bulbs replaced oil lamps. Today, mahyas have adapted to LED lighting technology. Although the technology has changed, their primary function has remained largely the same. They continue to serve as a recurring form of urban communication by conveying concise public messages directly to society.

The historical record shows that mahyas were not merely temporary decorations associated with Ramadan. They may also be understood as a communication practice through which public space was recoded with religious and cultural meanings in Ottoman urban culture. The illuminated displays created by mahyas, together with mosque architecture, visually reinforce the sanctity of the

¹ For various studies examining mawlid, mi‘rājnāma, religious and Sufi literature concerning these sacred nights, and the linguistic, literary, cultural, and thematic characteristics of these works from different perspectives, see also: Ayan, 2009; Bektaş, 2011; Özcan, 2012; İçli, 2012; İnat, 2012; Kaçar & Açıık, 2013; İslamoğlu, 2013; Albayrak Sak, 2014; Dölek, 2014; Tetik, 2015; Kaplan & Özcan, 2015; Karaman, 2017; Farsakoğlu Eroğlu, 2018; Koca, 2018; Öztürk, 2018; Aykanat, 2018; Koca, 2018; Özcan, 2012; Özkan, 2012; İçli, 2012; Demir, 2013; Tanyıldız, 2013; Sır, 2013; Kiremitçi, 2013; Yıldırım, 2013; Türkoğlu, 2013; Kaplan, 2013; Albayrak Sak, 2014; Eren & Uludaş, 2014; Yıldırım, 2014; Eren, 2014; Can, 2015; Demirkazık, 2015; Karaman, 2015; Kalkandelen, 2016; Yılmaz & Oymak, 2016; Koca, 2018; Önal, 2013; Atlansoy, 2023; Demirtaş, 2022; Çetin, 2022; Sever, 2025; Demirtaş, 2022; Karaca, 2024; Ay & Jazebi, 2025; Arıoğlu, 2025; Bozyiğit, 2025; Parlakpınar, 2020; Karaca, 2024; Güler, 2025; Ay & Jazebi, 2025; Derdiyok, 2024; Güler, 2025; Özbek, 2024.

site and strengthen its symbolic dimension (Doğan, 2013). This indicates that mahyas are not only aesthetic elements of mosques. They also constitute a spatial and symbolic language of expression.

Ramadan and the cultural practices associated with it changed during the transition from the Ottoman Empire to the Republic. The Republican approach to urbanization became closely linked with modernization. Social practices also changed alongside media representations of Ramadan. During this period, traditional Ramadan practices were re-presented to society by the press, often in the form of entertainment. Social practices specific to Ramadan were brought into the public sphere and discussed through newspapers and magazines (Akbalık, 2024; Yıldırım, 2024). Throughout this historical process, mahyas preserved their traditional religious identity while also adapting to modern urban aesthetics and public communication practices.

Mahyas have also appeared in the press as elements of cultural heritage, where their symbolic value has been reproduced. News coverage of Ramadan reveals how the press approaches this sacred month. Such coverage is important because it shows how religious practices are represented and circulated in the public sphere. News reports on Ramadan are not limited to worship and religious observance. They also devote considerable attention to cultural events, social rituals such as iftar and sahur, and traditions associated with the holy month (Şahin & Avşar, 2022).

Urbanization and the sociological transformations experienced by society have significantly affected perceptions of Ramadan practices. Changes in the traditional neighborhood structure of Turkish society have transformed public spaces and accelerated individualization. This process has weakened the collective consciousness associated with Ramadan and diminished the spirit of social solidarity traditionally linked to the month (Sağlam, 2022).

Mahyas occupy a distinctive place in urban memory because they create a symbolic bridge between the past and the present. In recollections of Ramadan in old Istanbul, communal iftar meals, the nighttime vitality of streets after tarawih prayers, and neighborhood watchmen constitute important components of urban memory (Demirci, 2021; Aşık, 2019). Within this context, Ramadan drummers who walked through the city at night to wake residents for sahur, together with the rhymed verses they recited, also represent significant communication practices associated with Ramadan and urban memory.

During the COVID-19 pandemic, health-related themes became more prominent in Ramadan messages displayed on mahyas. The global pandemic reshaped the public communication dimension of Ramadan traditions. As the spatial and communicative dimensions of Ramadan practices changed, the messages displayed on mahyas prioritized social morale and a sense of unity. Mahyas became vehicles for the transmission of public-service messages to society (Apak, 2022).

This study focuses on the mahya tradition from the perspectives of communication and the cultural memory of cities. It examines the public communication function performed by mahyas within Ramadan culture from the Ottoman period through the Republican era and into the present. It also considers the meanings attributed to mahyas in urban life within their historical context.

Mahyas have retained their significance as a medium for conveying messages to the public during religious and national holidays and in relation to important social issues. Initially designed to communicate religious messages, they gradually became vehicles for social and, at times, political communication. The minarets of mosques located in major squares and along busy streets are easily visible from different parts of the city. They therefore serve as prominent carriers of messages addressed directly to the public. Messages can reach broad audiences through this effective communication medium. In large cities with a rich historical and cultural identity, such as Istanbul, public messages are often encoded in concise form and displayed through mahyas.

Illuminating mosques with oil lamps during Ramadan and on nights considered sacred by Muslims is an Ottoman tradition. This centuries-old practice continued during the Republican period,

when mahyas remained a means of conveying religious and social messages to the public. During the pandemic, messages resembling public-service announcements were again displayed through mahyas to raise public awareness and encourage responsible health-related behavior. This study investigates the messages contained in mahya texts. The visual and written content displayed on mahyas was analyzed through descriptive qualitative content analysis. The messages were then interpreted within the framework of the themes developed during the analysis.

Historical Development of Mahyas

The tradition of decorating mosques and minarets with illuminated mahyas in Ottoman society originated from earlier lighting practices in the Islamic world. Some scholars argue that the mahya tradition was inspired by the illumination of Al-Masjid al-Haram in Mecca and Al-Masjid al-Nabawi in Medina with oil lamps during sacred nights in the early centuries of Islam (Aslan, 2009).

The Turkish expression *kandil uçurmak* (literally, “to fly lamps”) is believed to have originated from these illumination practices associated with Islam's two holiest mosques. Inspired by these examples, ropes were stretched between mosque minarets in the Ottoman Empire, marking the beginning of the mahya tradition. Over time, this practice became an established cultural custom. Unlike earlier forms of illumination, the Ottoman innovation transformed light into a systematic visual arrangement capable of displaying inscriptions and symbolic figures. In this respect, mahyas came to be recognized as a distinctive form of illuminated visual communication developed within Ottoman society (Doğan, 2013; TDV, n.d.).

The exact date when the first mahya was installed in the Ottoman Empire remains uncertain. Nevertheless, historical sources from the second half of the sixteenth century confirm the existence of this tradition (TDV, n.d.). Another important piece of evidence appears in the travel account of the German traveler Salomon Schweigger, who, in 1578, described an illuminated display installed between two mosque minarets. His illustration provides valuable historical evidence that mahya-like practices had already emerged by that time (Arslan, 2007). Historical records further indicate that the tradition of illuminating minarets became widespread during the reigns of Sultan Selim II (1566–1574) and Sultan Murad III (1574–1595) (Sancaklı, 2017). During these reigns, the illumination of mosques, particularly on sacred nights, appears to have been officially encouraged by the Ottoman administration (Aslan, 2009).

The institutionalization of the mahya tradition can largely be attributed to the reign of Sultan Ahmed I (1603–1617). In 1610, an imperial decree required the lighting of mosque minarets from the first night of Ramadan until the eve of Eid al-Fitr (TDV, n.d.). According to historical accounts, Hafız Ahmed Kefevî, a calligrapher and muezzin of the Fatih Mosque, presented the Sultan with an embroidered cloth before Ramadan featuring decorative inscriptions and illustrations that would later inspire the development of mahyas (Bezci, 2018). Impressed by these designs, Sultan Ahmed I ordered that they be reproduced with illuminated lamps between mosque minarets. This royal patronage transformed mahya making into a recognized artistic practice. Consequently, the embroidered cloth presented by Hafız Ahmed Kefevî is widely regarded as the symbolic beginning of the Ottoman mahya tradition (Doğan, 2013). In addition to written messages, mahyas also featured visual representations such as ships, fountains, bridges, datura flowers, and tulips, which were displayed for public appreciation (Toparslan, 2018).

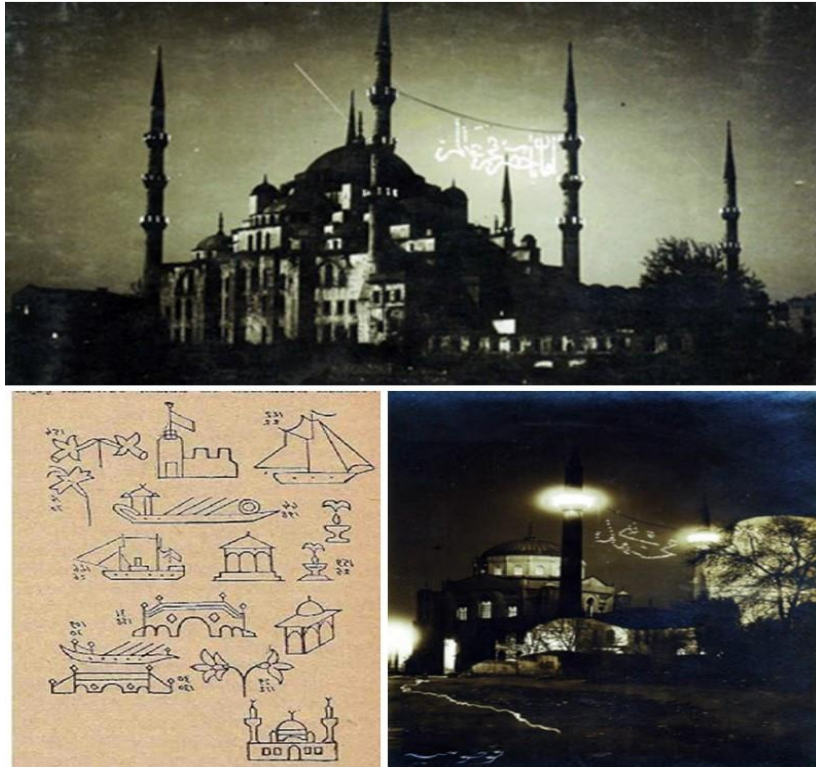

Figure 1. During the Ottoman period, mahya masters initially created illuminated visual figures before introducing textual inscriptions. The illustration above presents one example of these early visual compositions. In later periods, written messages gradually became the dominant form of mahya displays.

The mahya tradition in the Ottoman Empire was not confined to the month of Ramadan. Mahyas were also displayed following imperial accession ceremonies, military victories, anniversary celebrations of important conquests, and the arrival of high-ranking state officials in Istanbul (Ertuğ, 2010). These displays prioritized public communication and included political and social messages alongside religious expressions. Particularly during the final years of the Ottoman Empire and the early Republican period, especially after 1929, mahyas evolved into a communication platform designed to convey official messages directly to the public. During this period, they increasingly functioned as a medium of public communication through which the state communicated its policies, values, and public messages to society (Akbalık, 2024; Batu, 2020).

Figure 2. In contemporary Ramadan mahyas, LED lighting systems have replaced traditional oil lamps and electric bulbs in line with technological developments. The photographs presented below were obtained from the personal archive of journalist Erhan Akkaya.

Throughout history, the inscriptions and visual motifs displayed on mahyas have reflected the spiritual atmosphere of Ramadan. Expressions such as *Welcome*, *O Ramadan*, *The Sultan of Eleven Months*, *Bismillah (In the Name of God)*, and *Mashallah (What God Has Willed)* have been among the most frequently used messages. During the final days of Ramadan, farewell-themed inscriptions such as *Farewell (Elveda)* and *Al-Firak (Parting)* traditionally appeared on mahyas (Aşık, 2019). Technically, mahyas could generally be installed only on mosques with two minarets. In single-minaret mosques, however, they were displayed either between the minaret and the dome or inside the mosque as *interior mahyas* (Doğan, 2013).

Within Ottoman-Turkish culture, the mahya tradition represents one of the most distinctive religious and aesthetic practices through which Ramadan became publicly visible (TDV, n.d.; Bezci, 2018). Preparations that began well before Ramadan, particularly at the imperial mosques (*selâtin* mosques) in Istanbul, provide valuable insight into the historical origins and functions of mahyas. As Ramadan approached, mahya masters began meticulous preparations several days in advance. The process started with stretching ropes between the mosque minarets, followed by decorating both the minarets and the interior of the mosque with illuminated lamps (Aslan, 2009; Doğan, 2013). Once the official moon-sighting committee confirmed the appearance of the new crescent, the authorities

issued an order to illuminate the mahyas and mosque lamps. Through this visual language of light, the arrival of Ramadan was publicly announced. In this respect, mahyas historically served not only as aesthetic displays but also as an effective medium of public communication (Akbalık, 2024).

Mahya making is a highly specialized artistic practice requiring considerable technical expertise. Every rope, knot, and lamp position must be carefully calculated in advance. Ensuring that inscriptions or figures appear correctly against the night sky demands exceptional precision and craftsmanship (Doğan, 2013). Because of its complexity, mahya making has never been a craft that anyone could easily practice. Traditionally, it was transmitted through a master-apprentice relationship resembling the guild system and was often passed down from father to son (Bezci, 2018). Historical records indicate that aspiring mahya masters were expected to demonstrate their professional competence by producing successful mahya displays. Those unable to prove their technical skills were not accepted into the profession (Dikme, 2012).

In Islamic societies, Ramadan signifies far more than a sacred period devoted to religious observance. During this month, Muslims reshape the use of public spaces, the rhythm of everyday life, and cultural communication practices. Throughout history, Ramadan has shaped not only patterns of worship but also a rich body of cultural traditions. Public visibility and symbolic Ramadan festivities have introduced new forms of social interaction. Among the cultural practices associated with Ramadan, mahyas occupy a particularly prominent position. Although the tradition emerged within the broader Islamic world, it became institutionalized in Ottoman Istanbul. The practice was preserved during the Republican era and gradually became an integral component of urban cultural memory (TDV, n.d.).

Mahyas should therefore be understood as more than illuminated decorative inscriptions. They constitute a distinctive form of public communication established between mosque minarets. Throughout Ramadan, religious teachings, moral messages, and concise public statements are made visible in urban space through these illuminated displays. This characteristic allows mahyas to be associated with early forms of mass communication. By transmitting written messages through visual means, mahyas strengthen the connection between written, visual, and oral culture. At the same time, they contribute to the development of a symbolic language of communication constructed through space, time, and light (Tozoğlu, 2025).

The influence of Ramadan on urban life in Ottoman society extended well beyond religious rituals. It also shaped everyday social life, entertainment culture, media representations, and forms of public expression. *Surnames* and ceremonial narratives from Ottoman Ramadan literature demonstrate in detail how the holy month transformed urban life (Arslan, 2007; Ertuğ, 2010). Illuminated mosque displays created through mahyas during sacred nights, together with various public ceremonies, became highly visible expressions of both religious devotion and social cohesion (Aslan, 2009).

Emerging within the religious, cultural, and spatial organization of the Ottoman Empire, the mahya tradition gradually became identified with Ramadan and the sacred nights of the Islamic calendar. In doing so, it evolved into a powerful form of symbolic public communication. Its historical development demonstrates that mahyas represent far more than an aesthetic or technical lighting practice. They made sacred time visible within the urban landscape, reinforced social solidarity, and contributed to organizing the rhythm of city life through multiple communicative functions (Aslan, 2009; TDV, n.d.).

Sacred nights and Ramadan acquired a distinctive place in the collective memory of Ottoman society, clearly differentiated from ordinary everyday time. During these periods, not only personal religious practices but also public life was reorganized. Mosques assumed a central role in this transformation. Beyond serving as places of worship, they functioned as social and cultural centers. Through the mahyas displayed between their minarets, mosques became extensions of visual culture

and contributed to the formation of a shared collective consciousness (Bezci, 2018). Combining light and text, mahyas established themselves as a distinctive form of visual communication embedded in social memory.

The historical significance of the mahya tradition should also be considered within the broader relationship between the state and religion. Although mahyas did not usually convey explicit political messages, they reinforced the public visibility of religious authority. Dikme's (2012) study of public relations practices in the Ottoman Empire demonstrates how both the state and religious institutions shaped the public sphere through symbolic forms of representation. From this perspective, mahyas can reasonably be regarded as one of the earliest forms of public communication media.

The content of mahya inscriptions has displayed remarkable continuity throughout history. Religious themes, including prayers, Qur'anic verses, hadiths, and moral advice, have consistently formed the core of mahya messages. These were accompanied by concise expressions designed to reach broad audiences. Even during periods of relatively low literacy, the messages were deliberately kept simple and easily understandable. In this sense, mahyas created a transitional space between oral and written culture while simultaneously conveying visually supported messages directly to the public (TDV, n.d.).

The earliest mahyas were illuminated with oil lamps fueled by lamp oil. With the introduction of electricity, electric bulbs gradually replaced traditional lamps. Nevertheless, the aesthetic principles established by the original lighting tradition were carefully preserved. Today, the mahya tradition continues through LED technology while maintaining its historical character. Apart from technological adaptations, mahyas displayed between mosque minarets during Ramadan continue to function as a distinctive medium of public communication, preserving a remarkable historical continuity (Apak, 2022; Sağlam, 2022). From the Ottoman period to the present Republic, mahyas have retained their status as an important element of cultural heritage situated at the intersection of public communication and visual culture (TDV, n.d.).

From a historical perspective, the mahya tradition is also closely associated with the formation of urban memory. Within this context, the expression *kandil uçurmak* ("flying the lamps") deserves particular attention. The term originated from the visual effect created when mahya masters lowered the lamps suspended from mosque minarets to the ground. As the lamps descended, they appeared to glide through the air, giving rise to the expression. This practice became an established Ramadan custom and even inspired children's games within popular culture (Kaya, 2022).

The illuminated inscriptions displayed on mahyas have evolved into a ritual repeated every year. Through this recurring practice, the mahya tradition has been transmitted from one generation to the next. Işık's (2019) study of Ramadan culture in Ottoman Istanbul identifies mahyas as the most prominent visual symbol of Ramadan and argues that they occupy a central place in the city's cultural memory. Shaped around Ramadan and the sacred nights, mahyas visually transform urban space while reinforcing shared feelings of belonging and sacredness.

As demonstrated in Doğan's (2013) study of lighting systems in Ottoman mosque architecture, mahyas acquired their meaning within this broader architectural and visual tradition. The illuminated displays created through mahyas were not merely aesthetic features of mosque architecture. They also functioned as carriers of messages addressed directly to the public. Likewise, Sağlam (2022) argues that religious practices and rituals, examined within the context of urbanization and religious-cultural change, have contributed to the formation of a shared symbolic language in urban life. Mahyas constitute one of the most visible expressions of this symbolic language.

Mahya Practices during the Republican Period

Although the transition from the Ottoman Empire to the Republic brought profound changes through a series of reforms, mahya practices did not disappear during the early Republican period. Mahyas retained their place in social memory and continued to function as a means of direct communication with the public. After the establishment of the Republic, the visibility of religious symbols in the public sphere became the subject of various political and ideological debates. Nevertheless, cultural practices associated with Ramadan continued at the social level. Bezci (2018) notes that Ramadan culture survived the transition from the Ottoman Empire to the Republic by undergoing transformation. In this context, mahyas, as one of the symbolic traditions of Ramadan, represent an important indicator of cultural continuity.

In *Ideology and Ideological State Apparatuses*, Louis Althusser (2000) argues that institutions beyond the repressive apparatuses of the state should also be regarded as ideological state apparatuses. Religious institutions are among the structures he identifies in this category. The photographs examined in this study indicate that, during the Republican period, religious institutions were at times used as ideological instruments by the secular and revolutionary elites of the Republic.

During the Republican period, the Presidency of Religious Affairs did not issue a separate and binding circular that regulated mahya practices in full technical detail. Instead, the instructions of provincial mufti offices and the General Directorate of Foundations, which is responsible for many historical mosques, played a decisive role in the continuation of this centuries-old practice. The traditional knowledge of mahya masters also shaped the form and content of mahyas.

The *Regulation on the Maintenance, Repair, Cleaning, and Environmental Arrangement of Mosques*, published in Issue No. 18763 of the Official Gazette on 24 May 1985, constitutes the first formal regulatory text concerning mahyas. The regulation was amended in 2010. The relevant provisions are as follows: “(7) [Added: Official Gazette, 22 January 2010, No. 27470] To implement the texts to be displayed on mahyas in all mosques only after their examination by the High Board of Religious Affairs. (8) [Added: Official Gazette, 22 January 2010, No. 27470] To install, or have installed, religiously themed mahyas in mosques deemed appropriate during Ramadan, religious holidays, and other religious days” (T.C. Resmî Gazete, n.d.).

In addition to these amendments, the *Circular on the Implementation of Religious Services of the Presidency of Religious Affairs* entered into force with Presidential Approval No. E.2526361, dated 15 June 2022. In the second section of the circular, the seventh article under the heading “Opening and Administration of Mosques and Masjids” regulates matters related to mosque administration. Paragraphs 7 and 8 address the illumination of minaret lamps and the installation of mahyas. The circular refers directly to the 1985 regulation cited above. The relevant provisions state: “(7) Lamps on minarets shall not be illuminated except during Ramadan, on Fridays, on religious holidays, and on holy nights. When illuminated, they shall be lit with the evening call to prayer and extinguished at the beginning of the fasting time. (8) The relevant provisions of the Regulation on the Maintenance, Repair, Cleaning, and Environmental Arrangement of Mosques, dated 24 May 1985 and numbered 18763, shall be observed with regard to the installation of mahyas in mosques and the texts to be displayed on them” (T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı Hukuk Müşavirliği, 2022.)

Figure 3. As shown in photographs compiled from various sources, the state has used mahyas to convey ideological messages to the public from the early Republican period to the present day.

During the early Republican period, mahyas occasionally carried messages concerning taxation, the use of domestic products, national unity, patriotism, and national holidays. They also displayed politically charged expressions of loyalty to contemporary leaders (Çetin, 2020). Ideological messages such as *Long Live İnönü*, *Atatürk*, *Long Live the Republic*, and *How Happy Is the One Who Says "I Am a Turk"* were communicated to the public through mahyas. The phrase *How Happy Is the One Who Says "I Am a Turk"* is regarded as the most recent explicitly political mahya message, displayed in 2009. This suggests that political elites in different periods used mahyas to transmit ideological messages consistent with their own worldviews.

Within the pace of urban life, mahyas also functioned as powerful markers of time for city residents. Demirci (2021) demonstrates that Ramadan played a decisive role in neighborhood order and nightlife in old Istanbul. The study also emphasizes its influence on mechanisms of public regulation. In Ottoman society, mahyas were perceived as visual signs announcing both the beginning of Ramadan and the presence of sacred time. They therefore contributed to a collective awareness of time that extended beyond individual memory. This function appears to have continued during the Republican period.

The role of mahyas in public communication changed with the development of the press and written culture. In the late nineteenth and early twentieth centuries, newspapers increasingly published Ramadan-related news, announcements, and folkloric narratives. Akbalık's (2024) study of Ramadan folklore in newspapers shows that the press not only made Ramadan culture visible but also reproduced traditional practices through media representation.

Baycar's (2010) study of Istanbul's cultural transformation shows how traditional elements were repositioned within modern cultural projects. Mahyas likewise continued to exist both as

elements of historical heritage and as symbols of cultural continuity. At the same time, they preserved their function as communication media.

The public communication dimension of mahyas was not limited to the visual transmission of messages. Mahyas also had a regulatory influence on everyday practices. Their illumination during Ramadan nights helped residents recognize the social timing of iftar and tarawih prayers. In this sense, mahyas made the rhythm of time visible. Demirci's (2021) study of Ramadan and neighborhood watchmen in old Istanbul is important because it demonstrates how time and order were structured through public signs. Along with the call to prayer and other ritual elements, mahyas functioned as an integral part of the city's communication ecosystem during Ramadan.

The communicative power of mahyas acquired a new dimension with the spread of modern mass media. Their circulation through newspaper pages, television screens, and digital platforms enabled the tradition to generate public meaning beyond its original physical setting. Şahin and Avcı's (2022) study of religious journalism shows that religious symbols are reframed through media and reach broader audiences.

Mahya images preserved in newspaper archives, magazines, and digital platforms create a visual memory of past Ramadans. This memory extends beyond personal experience and becomes part of a collective urban narrative. Media representations of mahyas also contribute to the reproduction of urban memory. Bezci's (2018) research on Ramadan culture in Ottoman society shows that such narratives play an important role in maintaining cultural continuity. Media representations of mahyas similarly support this continuity at the visual level.

Research Method

This study examines the kandil-mahya tradition from the perspectives of cultural history and communication history. The tradition emerged as a form of public communication and has survived to the present by adapting to technological developments. The visual and written content displayed on mahyas was analyzed through descriptive qualitative content analysis.

Patton (2018) notes that qualitative research can generate in-depth understanding through small samples selected purposively. The design of such research is shaped by the researcher's questions and intellectual interests. Each qualitative study is therefore distinctive and is influenced by the researcher's skills and interpretive position. Creswell (2021) states that qualitative researchers may draw on documents, audiovisual materials, observations, and interviews based on open-ended questions. Arıkan (2017) emphasizes that understanding the historical stages experienced by societies requires the examination of the documents they have left behind. Any form of media content found in written, visual, or audiovisual sources may be subjected to content analysis.

Gökçe (2019) further argues that the historical period in which a text was produced, the dominant outlook of that period, the social environment, and the spatial context all shape the researcher's interpretation. Knowledge of historical context is therefore essential for understanding written documents produced by human beings. According to Maxwell (2018), the procedures and interpretive practices used by qualitative researchers to understand texts broadly constitute qualitative analysis. Qualitative analysis does not have a single universally accepted definition or one correct path. The research process is shaped by the researcher's interpretive approach. For these reasons, the present study was conducted in accordance with qualitative research principles. The analysis considered not only the explicit meanings of the texts but also their implied and associated meanings.

Research Questions

This study focuses on mahyas as a historically rooted medium of public communication in Turkish-Islamic culture. It seeks to understand the kandil-mahya tradition, which has changed in

parallel with technological developments and survived to the present day. The following research questions guided the study:

1. What need did mahyas originally emerge to meet?
2. What kinds of messages do mahyas convey in social life?
3. How have mahyas been affected by technological developments?

Research Findings

The study examined inscriptions displayed on mahyas installed between mosque minarets in different cities, particularly Istanbul. The dataset covers the Ottoman period, the early Republican era, the multi-party period after 1950, and the present day. Mahya texts compiled from various open sources constituted the main focus of the research (Led Medya, *Mahya Yazıları*, 2016). A total of 200 mahya texts were included in the sample.

The texts were selected through purposive sampling. The sample included mahyas from the pre-Republican Ottoman period, the early Republican period, the post-1950 multi-party period, and the recent era in which LED technology became widespread². The selected texts were analyzed through inductive thematic content analysis. The analysis generated eleven main themes and several related subcategories.

The findings show that mahya texts are not limited to Qur'anic verses, hadiths, or concise proverbial expressions. They also form a broad discursive field that includes social, moral, and theological meanings. Although qualitative content analysis was the principal method, the themes were also examined in terms of their quantitative distribution. The number of expressions assigned to each theme was calculated, and the relative weight of each theme within the full dataset was determined. Coding across the 200 mahya texts produced the frequency distribution presented below.

Table 1. Distribution of Mahya Messages by Theme

Theme	Frequency (f)	Percentage (%)
Belief in God and Theological Emphases	42	21.0
Moral Values and Individual Virtues	36	18.0
Social Solidarity and Collective Values	28	14.0
Worship and Religious Practices	22	11.0
Prophetic Identity	14	7.0
Death and the Afterlife	12	6.0
Ramadan and the Sanctification of Time	10	5.0
Admonitory and Disciplinary Discourse	8	4.0
Religious Days and Rituals	7	3.5
Knowledge, Education, and Work	6	3.0
Political-Ideological Discourse	15	7.5
Total	200	100.0

² For a more detailed discussion of religion–state relations in Türkiye and the religious policies of political parties, see Arslan (2025).

The findings presented in **Table 1** indicate that the thematic distribution of mahya texts is concentrated in several dominant categories. The theme "Belief in God and Theological Emphases" accounts for the largest proportion of the dataset (21.0%), demonstrating that mahyas are fundamentally grounded in religious discourse. This theme is followed by "Moral Values and Individual Virtues" (18.0%) and "Social Solidarity and Collective Values" (14.0%). These findings suggest that mahyas do more than communicate messages of religious belief. They also encourage individual moral conduct and reinforce a sense of social cohesion.

The themes "Worship and Religious Practices" (11.0%) and "Prophetic Identity" (7.0%) further demonstrate that mahyas function as a communication medium through which different dimensions of religious teaching are conveyed. In addition, the themes "Death and the Afterlife" (6.0%), "Ramadan and the Sanctification of Time" (5.0%), and "Admonitory and Disciplinary Discourse" (4.0%) indicate that a substantial proportion of mahya messages seeks to regulate both the spiritual and moral conduct of individuals.

One of the most noteworthy findings is the prominence of the theme "Political-Ideological Discourse," which represents 7.5% of the dataset. This finding demonstrates that mahyas are not confined to religious and moral content. Particularly during the early Republican period, they were also used to communicate messages promoting nation-state ideology, economic awareness, and political leadership. From this perspective, mahyas represent a multilayered communicative space that encompasses both the religious and ideological dimensions of public communication.

The themes with lower frequencies, namely "Religious Days and Rituals" (3.5%) and "Knowledge, Education, and Work" (3.0%), occupy a relatively limited place within the dataset. These themes indicate that mahya messages also address aspects of everyday life and social discipline, although to a lesser extent than theological and moral themes.

Overall, the findings demonstrate that mahya texts exhibit a multilayered discursive structure encompassing theological, moral, social, and ideological dimensions. This confirms that mahyas should not be understood solely as elements of religious ritual. Rather, they function as a powerful medium of public communication that guides individual behaviour, reproduces shared social values, and constructs meaning within the public sphere.

In addition to the main themes identified through qualitative content analysis, a series of subcategories was incorporated into the coding framework. These subcategories were considered essential for establishing a more robust analytical structure. They enabled a more detailed examination of the dataset and facilitated a clearer interpretation of the thematic patterns. **Table 2** presents the subcategories included in the coding framework together with representative mahya texts selected for each thematic category.

Table 2. Main Themes, Subcategories, and Representative Mahya Texts

Main Themes	Subcategories	Representative Mahya Texts
Belief in God and Theological Emphases	a. Attributes of God (Mercy, Forgiveness) b. Trust in God (Tawakkul) c. Faith	1. "God Is Most Merciful" 2. "God Is with Those Who Are Patient" 3. "Everything Perishes, God Alone Is Eternal"
Moral Values and Individual Virtues	a. Honesty b. Patience	1. "Honesty Leads to Paradise" 2. "Patience Is Light"

	c. Gratitude d. Modesty and Decency e. Contentment	3. "Observe Modesty" 4. "Contentment Is an Endless Treasure"
Social Solidarity and Collective Values	a. Brotherhood b. Sharing c. Mutual Assistance d. Neighborliness	1. "Islam Means Brotherhood" 2. "Ramadan Is Sharing" 3. "One Who Sleeps Full While the Neighbor Is Hungry Is Not One of Us" 4. "Religious Festivals Are Days of Solidarity and Mutual Support"
Worship and Religious Practices	a. Fasting b. Prayer (Salat) c. Supplication (Dua) d. Almsgiving (Zakat/Sadaqah)	1. "Fasting Purifies" 2. "Prayer Is the Pillar of Religion" 3. "Supplication Is the Essence of Worship" 4. "Zakat Purifies Wealth"
Prophetic Identity	a. Love for Prophet Muhammad b. The Prophet as the Ideal Example c. Salawat and Devotion	1. "Muhammad, Beautiful in Name and Character" 2. "We Love You, O Messenger of God" 3. "Our Finest Example Is Our Prophet"
Death and the Afterlife	a. Transience of Life b. Accountability c. Preparation for the Hereafter	1. "This World Is the Field of the Hereafter" 2. "Everything Is Transient" 3. "Hold Yourselves Accountable Before You Are Called to Account"
Ramadan and the Sanctification of Time	a. Welcoming Ramadan b. Farewell to Ramadan c. Mercy and Blessing	1. "Welcome, O Month of Ramadan" 2. "Welcome, O Month of Mercy" 3. "Farewell, O Month of Ramadan"
Admonitory and Disciplinary Discourse	a. Warnings Against Sin b. Moral Deviance c. Social Regulation	1. "Alcohol Is the Mother of All Evil" 2. "Whoever Deceives Is Not One of Us" 3. "Your Greatest Enemy Is Your Own Self" 4. "Stay Home, Stay Healthy"
Religious Days and Rituals	a. Eid al-Fitr b. Eid al-Adha c. Holy Nights (Kandil)	1. "Eid Means Sharing" 2. "Sacrifice Brings One Closer to God" 3. "Blessed Be Your Holy Night"
Knowledge, Education, and Work	a. Knowledge b. Labor c. Self-Development	1. "Knowledge Is the Highest Rank" 2. "Those Who Work Succeed" 3. "Read in the Name of Your Lord Who Created"
Political-Ideological Discourse	a. Leadership b. Regime c. Economy	1. "Atatürk" 2. "Long Live İnönü" 3. "Long Live the Republic" 4. "Save Money" 5. "Use Domestic Products"
Total	39	39

The findings presented in **Table 2** demonstrate that mahya texts are not confined to broad thematic categories but are also structured through more detailed subcategories. This indicates that the texts go beyond a superficial presentation of content and are systematically organized around specific fields of meaning. The analysis based on these subcategories shows that each main theme possesses a coherent discursive structure. It further suggests that mahya texts were not created randomly but were constructed according to a consistent logic of meaning-making.

The subcategories identified under the theme "Belief in God and Theological Emphases" indicate that mahya texts are fundamentally grounded in a discourse centered on religious belief. Likewise, the subcategories associated with "Moral Values and Individual Virtues" and "Social Solidarity and Collective Values" demonstrate that mahyas function to guide individual behaviour

and shape social relationships. These findings suggest that mahyas should not be understood merely as reminders of religious beliefs. They also serve as normative guides that reinforce accepted moral and social values.

The subcategories classified under "Worship and Religious Practices" and "Prophetic Identity" further reveal that mahyas emphasize the practical and applicable dimensions of religious teaching. By contrast, the themes "Death and the Afterlife" and "Admonitory and Disciplinary Discourse" point to a discursive structure intended to guide and regulate individual behaviour. From this perspective, mahyas may also be regarded as a communication mechanism that shapes personal conduct while encouraging conformity with prevailing social norms.

Another noteworthy finding is the presence of subcategories within the theme "Political-Ideological Discourse." These include references to political leadership, the political regime, and economic guidance. Their presence demonstrates that, particularly during the early Republican period, mahyas were used not only to communicate religious and moral messages but also to disseminate ideological content. This finding suggests that mahyas fulfilled a multilayered function within public communication and were capable of adapting to different discursive contexts over time.

When the subcategories "Leadership," "Regime," and "Economy" are considered together, the findings indicate that the secular and reformist elites of the early Republican period used mahyas displayed on mosque minarets to communicate nationalist ideological messages, as illustrated by the slogan "The Turk Never Yields" (*Türk Yılmaz*). At the same time, mahyas were employed to transmit direct economic messages to the public, including slogans such as "Save Money" and "Buy Domestic Products." These examples demonstrate that mahyas functioned not only as religious symbols but also as an effective medium through which the state communicated ideological and economic messages within the public sphere.

Figure 4. As illustrated by photographs compiled from various sources, the state used mahyas to communicate ideological and economic messages to the public from the early Republican period onward.

Within the theme "Belief in God and Theological Emphases," the analyzed texts place strong emphasis on the existence, unity, and attributes of God. Expressions such as "*God Is Most Merciful*," "*God Is with Those Who Are Patient*," and "*Everything Perishes, God Alone Is Eternal*" establish a distinctly theological framework. This theme occupies a central position within the mahya texts and serves as the primary discursive foundation supporting the remaining themes. It represents one of the strongest thematic axes identified in the analysis and promotes a theocentric worldview centered on God. The corresponding subcategories further demonstrate that the attributes of God, including mercy and forgiveness, together with trust in God (*tawakkul*) and faith, constitute recurring themes in mahya texts.

The subthemes of "Moral Values and Individual Virtues"—including honesty, patience, gratitude, modesty, and contentment—also appear frequently in the analyzed texts. The findings indicate that moral values constitute one of the most prominent thematic domains. Statements such as "*Honesty Leads to Paradise*," "*Patience Is Light*," and "*Observe Modesty*" produce a strong normative discourse encouraging individuals to cultivate moral character. In this respect, mahyas function as moral guides through which social values are reproduced. They serve as a form of moral pedagogy that shapes the inner lives of individuals. At the same time, the findings suggest that mahyas have long been used to communicate public-service messages intended to reinforce moral values across society.

The theme "Social Solidarity and Collective Values" places particular emphasis on social cohesion, solidarity, and communal harmony. Brotherhood, mutual assistance, sharing, and neighborliness emerge as its principal subcategories. Expressions such as "*Islam Means Brotherhood*," "*Ramadan Is Sharing*," and "*One Who Sleeps Full While the Neighbor Is Hungry Is Not One of Us*" remind individuals of their social responsibilities. These findings indicate that mahyas function as an effective medium for strengthening social integration. Beyond communicating religious messages, they also contribute to shaping moral responsibility and fostering collective consciousness.

The theme "Worship and Religious Practices" constitutes one of the central focal points of this study. Ramadan is the sacred month during which Muslims observe the obligation of fasting, and mahyas have traditionally been associated with this period. During Ramadan, mahyas frequently display selected verses from the Qur'an and sayings of the Prophet alongside messages encouraging religious practice. The texts place particular emphasis on fasting, prayer, supplication, zakat, and charitable giving. Expressions such as "*Fasting Purifies*," "*Prayer Is the Pillar of Religion*," and "*Supplication Is the Essence of Worship*" present religious practices not merely as obligations but also as means of spiritual purification and personal development. Likewise, messages such as "*Zakat Purifies Wealth*" and "*Charity Does Not Diminish Wealth*" highlight the social dimension of worship. Religious practices are therefore represented not only as religious duties but also as mechanisms for individual purification and the maintenance of social order.

The theme "Prophetic Identity" highlights expressions of love and devotion toward the Prophet Muhammad. Statements such as "*Muhammad, Beautiful in Name and Character*," "*We Love You, O Messenger of God*," and "*Our Finest Example Is Our Prophet*" present the Prophet as both a moral exemplar and a model of religious identity. These findings suggest that mahyas play an important role in reinforcing religious identity. The Prophet is portrayed not only as a moral role model but also as a central figure in the construction of collective religious identity. Building religious identity around love for the Prophet emerges as one of the strongest messages conveyed through mahyas. The subthemes "The Prophet as the Ideal Example" and "Salawat and Devotion" further reinforce this communicative framework.

The subthemes of "Death and the Afterlife" include the transience of worldly life, accountability, and preparation for the hereafter. Mahya texts frequently emphasize the temporary

nature of earthly existence and the importance of belief in the afterlife. Expressions such as *"This World Is the Field of the Hereafter," "Everything Is Transient,"* and *"Hold Yourselves Accountable Before You Are Called to Account"* encourage individuals to evaluate their lives from the perspective of the hereafter. This thematic structure frames individual behaviour within a discourse of religious responsibility. It continuously reminds individuals of death and accountability while encouraging detachment from worldly ambitions. The texts suggest that individuals who free themselves from excessive worldly desires are more likely to live in harmony with society.

The theme "Ramadan and the Sanctification of Time" represents another major focus of this study. The analysis demonstrates that Ramadan is consistently portrayed as a sacred period. The subcategories of welcoming, farewell, and sanctification are particularly prominent. Mahya texts frequently personify Ramadan as though it were a respected guest. Expressions such as *"Welcome, O Month of Ramadan," "Welcome, O Month of Mercy,"* and *"Farewell, O Month of Ramadan"* illustrate this symbolic personification. These findings indicate that Ramadan is perceived by Muslims as far more than a chronological period. Because Muslims believe that the Qur'an was first revealed to the Prophet Muhammad during this month, Ramadan carries profound emotional, religious, and cultural significance. Consequently, mahya texts portray Ramadan not merely as a period of time but as a sacred and personified presence.

The theme "Admonitory and Disciplinary Discourse" reveals that mahya texts also employ a cautionary language intended to discourage undesirable behaviour. Statements such as *"Alcohol Is the Mother of All Evil," "Whoever Deceives Is Not One of Us,"* and *"Your Greatest Enemy Is Your Own Self"* construct a disciplinary discourse aimed at preserving accepted social norms. This form of communication establishes moral boundaries and discourages behaviour considered incompatible with religious and social values.

One of the most significant transformations in the communicative function of mahyas occurred during the COVID-19 pandemic. Changes in Ramadan practices during this period made the symbolic role of mahyas in public communication even more visible. Apak's (2022) study of Ramadan traditions during the pandemic demonstrates that visual and symbolic forms of communication became increasingly important when physical gatherings were severely restricted. In a period when people could not come together but sought to preserve a shared sense of Ramadan, mahyas emerged as a silent yet powerful medium of urban communication. Messages such as "Stay Home, Türkiye" displayed on mahyas functioned as public-service announcements that promoted public health while reinforcing social solidarity among urban residents.

Figure 5. As shown in photographs compiled from various sources, the state used mahyas during the pandemic to convey public health messages to society.

The expression “Stay Home, Türkiye” displayed on mahyas during the pandemic also carried a disciplinary message aimed at guiding public behaviour. Although all the mahya texts examined in this study are significant, the messages displayed during the COVID-19 pandemic in April 2020 are particularly noteworthy because Ramadan coincided with the period of widespread lockdowns. As similar restrictions were introduced in Türkiye, mahyas prepared in the Istanbul workshop of the General Directorate of Foundations were installed on mosques. These included messages such as “Act Responsibly, Stay Healthy,” “Life Fits into the Home,” “Healing Comes from You, O Healer,” and “Stay Home, Stay Healthy.” During a period of heightened public concern, these messages complemented those disseminated through mass media. Displayed from mosque minarets, they functioned as public-service announcements aligned with the needs of the time and the recommendations of public health authorities.

The subthemes of “Religious Days and Collective Rituals” were identified as Eid al-Fitr, Eid al-Adha, and holy nights. Messages concerning religious occasions such as the Mawlid, Regaib, Mi’raj, Berat, and Laylat al-Qadr also appeared frequently in mahya texts. Expressions such as “Eid Means Sharing,” “Sacrifice Brings One Closer to God,” and “Blessed Be Your Holy Night” emphasize the importance of these occasions for social unity and solidarity. In mahya texts, religious festivals and sacred nights are framed as moments of collective cohesion and emotional intensity. Because these periods reinforce social togetherness, they occupy a prominent place in mahya messages.

The theme “Emphasis on Knowledge, Education, and Work” demonstrates that mahya texts also highlight the value of learning and productive effort. Expressions such as “Knowledge Is the Highest Rank,” “Those Who Work Succeed,” and “Read in the Name of Your Lord Who Created” encourage individuals to improve themselves and become productive members of society. The final expression, which refers to the first revealed verse of the Qur’an, underscores the importance that

Islam attributes to reading and knowledge. This indicates that mahya texts establish a relationship between religious discourse and social productivity. Messages presenting knowledge as a valued and encouraged activity within a religious framework appear frequently in the dataset. They also function as visible responses to the claim that religion and science are inherently incompatible.

The theme “Political-Ideological Discourse” is among the most striking findings of this study. Ideological messages such as “Long Live İnönü,” “Atatürk,” “Long Live the Republic,” and “How Happy Is the One Who Says ‘I Am a Turk’” were also conveyed to the public through mahyas. The last of these messages was displayed in 2009. Its use suggests that political elites in different periods employed mahyas to communicate ideological messages consistent with their own worldviews.

Overall, the analysis of the subcategories reveals both the diversity of content and the depth of discourse in mahya texts. Mahyas are therefore more than short and symbolic messages. They may be understood as a multilayered practice of public communication structured around a coherent system of values and capable of producing substantial social meaning.

Conclusion

The findings reveal that mahya texts contain a multilayered world of meaning. These texts do more than transmit religious knowledge. They also function as a form of communication that guides individual behaviour, reinforces social values, and reproduces religious identity. The prominence of theological emphases, moral values, and social solidarity demonstrates that mahyas play an important role in collective consciousness and cultural continuity as a medium of public communication.

Mahyas have continued to exist from the Ottoman period to the present as a distinctive form of public communication. Despite technological transformations, this mode of communication has preserved its basic function. It remains an important component of cultural memory and social communication.

This study demonstrates that mahyas are more than aesthetic and religious practices. They constitute a distinctive medium of public communication with a strong degree of historical continuity. From the Ottoman Empire to the Republic, mahyas preserved their functional presence despite changing social and technological conditions. They have therefore become one of the rare cultural practices that sustain continuity in public communication.

The mahya texts analyzed in this study also demonstrate the multilayered meaning structure of the tradition. The findings show that mahyas do not carry only religious messages. They also guide individual behaviour, reinforce social values, and reproduce collective identity.

Mahyas can be regarded as a form of communication capable of reaching large audiences through concise, highly visible messages that resemble public-service announcements in the public sphere. In this respect, they may be considered an early model of public communication that functioned before the emergence of modern mass media. When compared with contemporary communication practices, this form corresponds to a place-based and ritual-centered model of communication.

Technological developments have changed the way mahyas are produced. The earliest examples were made with oil lamps. These were later replaced by electric bulbs and, more recently, by LED lighting systems. This transformation did not eliminate the basic function of mahyas. On the contrary, it increased their visibility and expanded their communicative reach. The messages displayed through mahyas during the global COVID-19 pandemic clearly demonstrated the capacity of this tradition to adapt to contemporary public communication needs.

Within the contexts of urban culture and collective memory, mahyas function as annually recurring visual rituals. They shape perceptions of time and reinforce a sense of social belonging. In this respect, mahyas are not only communication media. They also constitute symbolic spaces in which cultural continuity and social memory are reproduced.

In conclusion, mahyas form a strong communicative bridge between the past and the present. Although rooted in tradition, they have shown a capacity to adapt to modern communication needs. They therefore offer a distinctive field of inquiry for studies of public communication, cultural memory, and urban culture. Future research could focus on the digitalization of mahyas, their media representations, and variations in their practice across different cities. Such studies would contribute to a deeper understanding of this field.

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Kandilden Dijitale Bir Kamusal İletişim Mecrası Olarak Mahyalar

Giriş

Mahya kelimesinin kökeni Farsça “mâh” Arapça “iyye” kelimesinin birleşmesinden türemiş “mâhiyye” kelimesi dilimize “mahya” olarak geçmiştir. Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğü'ne göre, “Ramazan gecelerinde, camilerde iki minare arasına gerilen ipler üzerine kandil veya elektrik ampulleriyle yazılan yazı veya yapılan resim” (*TDK Güncel Türkçe Sözlük*, t.y.) şeklinde tanımlanmaktadır. Günümüzde modern hayat tarzının getirdiği hız sebebiyle pek farkına varılamayan bazı gelenek ve görenekler aslında ortaya çıktıkları dönemlerde toplum hayatında önemli bir boşluğu doldurmuştur. Mahyalar da gecenin karanlığında şehirlerin en önemli mabetlerini aydınlatan teknik işlevinin yanı sıra taşıdıkları mesajlar ve sundukları seyir zevki ile de toplumun kültürel belleğinde iz bırakmaya devam etmektedir.

İslam takviminde Recep, Şaban ve Ramazan ayları Müslümanlar için kutsal aylar olmanın yanı sıra taşıdıkları dini motifli kültürel zenginlik bakımından da önemlidir. Bilhassa bu ayların içinde yer alan dince kutsal sayılan gecelerde (Mevlid, Regaip, Miraç, Berat ve Kadir Gecesi³) camilerin kandillerle süslenmesi geleneği sebebiyle günümüzde bu geceler “kandil geceleri” olarak anılmaktadır. Ramazan ayı Müslümanların oruç ayı olması ve geceleri teravih namazı kılınması sebebiyle camilerin kandillerle süslenmesi minarelerin de mahyalarla süslenmesini beraberinde getirmiştir (Cengil & Tekin, 2016; Sancaklı, 2017). Zamanla hünerli mahya ustaları her vaktin anlamına uygun mesajları hazırladıkları mahyalar üzerinden halkın beğenisine sunmuştur. Elektrik enerjisinin henüz olmadığı dönemlerde içerisine zeytin yağı konulan kandillerle yapılan mahyalar elektrik enerjisinin aydınlatmada kullanılmaya başlaması sonrası ampuller ile hazırlanmaya başlanmıştır. Günümüzde ise led aydınlatma teknolojisi ile mahyalar da bu teknolojiye uyum sağlamıştır. Teknoloji değişse de mahyaların temel işlevi hep aynı kalmıştır. Kamu spotu niteliğinde kent iletişimi ve kamuoyuna doğrudan mesaj verme özelliği mahyaların temel fonksiyonu olarak günümüzde de her yıl tekrarlanarak devam etmektedir.

Tarihi süreçte mahyaların sadece Ramazan ayına özgü geçici süslemeler olmadığı görülmektedir. Mahyaların kamusal alanın dini ve kültürel anlamlarla Osmanlı şehir kültüründe yeniden kodlanan bir iletişim pratiği olduğu söylenebilir. Cami mimarisiyle mahyalarda sergilenen ışıklı gösterisi camilerin mekân kutsallığını görsel olarak pekiştirmenin yanında sembolik boyutunu

³ Mevlid, mirâcnâme, bu gecelerle ilgili dinî-tasavvufî edebiyat ve bu eserlerin dil, edebiyat, kültür ve muhteva özelliklerini farklı yönleriyle ele alan çeşitli çalışmalar için ayrıca bk. Ayan, 2009; Bektaş, 2011; Özcan, 2012; İçli, 2012; İnat, 2012; Kaçar & Açık, 2013; İslamoğlu, 2013; Albayrak Sak, 2014; Dölek, 2014; Tetik, 2015; Kaplan & Özcan, 2015; Karaman, 2017; Farsakoğlu Eroğlu, 2018; Koca, 2018; Öztürk, 2018; Aykanat, 2018; Özkan, 2012; İçli, 2012; Demir, 2013; Tanyıldız, 2013; Sır, 2013; Kiremitçi, 2013; Yıldırım, 2013; Türkoğlu, 2013; Kaplan, 2013; Eren & Uludaş, 2014; Yıldırım, 2014; Eren, 2014; Can, 2015; Demirkazık, 2015; Karaman, 2015; Kalkandelen, 2016; Yılmaz & Oymak, 2016; Önal, 2013; Atlansoy, 2023; Demirtaş, 2022; Çetin, 2022; Sever, 2025; Karaca, 2024; Ay & Jazebi, 2025; Arıoğlu, 2025; Bozyiğit, 2025; Parlakpınar, 2020; Derdiyok, 2024; Güler, 2025; Özbek, 2024.

güçlendirmektedir (Doğan, 2013). Söz konusu durumun mahyaların camilerde estetik bir unsur olmasının yanı sıra mekânsal ve simgesel bir anlatı dili olduğunu da göstermektedir.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan dönemde Ramazan ayı ve ona eşlik eden kültürel pratikler değişmiştir. Cumhuriyet'in şehirleşme anlayışı modernleşme ile bütünleşmiş medyada sunulan Ramazan anlayışı ile beraber toplumsal pratikler dönüşüme uğramıştır. Bu dönemde geleneksel Ramazan pratikleri eğlence formunda basın aracılığıyla yeniden temsil edilerek topluma sunulmuştur. Ramazan ayına mahsus toplumsal pratikler gazeteler ve dergiler aracılığı ile kamusal alana taşınarak tartışılmıştır (Akbalık, 2024; Yıldırım, 2024). Tarihi süreç içinde mahyalar bir yönüyle geleneksel dini kimliğini korumaya devan ederken öte taraftan modern şehir estetiği ve kamusal iletişim pratikleriyle uyum sağlamıştır.

Basında mahyaların bir kültürel miras unsuru olarak yer bulduğu ve sembolik değerinin yeniden üretildiği söylenebilir. Basının Ramazan ayına ilişkin verdiği haberler bu kutsal aya yaklaşımı ortaya koymaktadır. Söz konusu haberlerde dini pratiklerin nasıl temsil edildiği ve kamusal alanda nasıl dolaşıma sokulduğu basının yaklaşımını görmek bakımından önemlidir. Ramazan ayına ilişkin basında yer alan haberlerde Ramazan ayının sadece ibadet haberleri ile sınırlı ele alınmadığı görülmektedir. Haberlerde Müslümanların bu kutsal ayına ilişkin kültürel etkinlikler ile toplumsal ritüellerine (iftar-sahur vb.) ve geleneklere geniş bir şekilde yer verilmektedir (Şahin & Avşar, 2022).

Şehirleşme ve toplumun yaşadığı sosyolojik dönüşüm süreçleri Ramazan pratiklerinin algılanış biçimini de önemli ölçüde etkilemiştir. Türk toplumunun geleneksel mahalle yapısında yaşanan değişim kamusal alanları dönüştürürken bireyselleşmeyi hızlandırmıştır. Bu durum toplumdaki Ramazan ayına özel kolektif şuuru aşındırarak Ramazan ayındaki toplumsal dayanışma ruhunu törpülemiştir (Sağlam, 2022).

Geçmişle bugün arasında kurulan sembolik bir köprü özelliği taşıyan mahyaların kent belleğinde özel bir yeri bulunmaktadır. Özellikle eski İstanbul kültüründe Ramazanlar hatırlandığında kurulan toplu iftar sofraları ve teravih sonrası canlanan sokaklarda gece hareketliliği ve mahalle bekçileri şehir belleğinin önemli bileşenlerini oluşturmaktadır (Demirci, 2021; Aşık, 2019). Bu bağlamda Ramazan ayında halkı sahura kaldırmak üzere geceleri şehri dolaşan Ramazan davulcuları ve söyledikleri maniler de kent belleği kapsamında Ramazan ayına ilişkin önemli iletişim pratiklerindendir.

Bütün dünyayı etkisi altına alan Covid-19 sürecinde mahyalara yansıyan Ramazan mesajlarında sağlık ile ilgili konular ön plana çıkmıştır. Küresel salgın süreci Ramazan geleneklerinin kamusal iletişim boyutunu yeniden biçimlendirmiştir. Pandemi mekânsal ve iletişimsel boyutları değişime uğrayan Ramazan pratikleri bağlamında mahyalarda verilen mesajlarda kamusal iletişim toplumsal moral ve birlik duygusunu pekiştirmeyi öncelemiştir. Mahyalar topluma iletilecek kamu spotu niteliğindeki mesajların araçlarına dönüşmüştür (Apak, 2022).

Mahyaların ele alındığı bu çalışma mahya geleneğini iletişim ve kentlerin kültürel hafızasına odaklanmaktadır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan ve günümüzde devam eden Ramazan kültürü içinde mahyaların üstlendiği kamusal iletişim aracı olma işlevi ele alınmaktadır. Toplumsal yapımızda mahyaların kent hayatında taşıdığı anlamlar tarihsel bağlamı içinde incelenmektedir.

Mahyalar dini ve milli bayramlarda ve önemli konularda halka mesaj vermek için dikkate değer bir mecra olma özelliğini her dönemde korumuştur. İlk başlarda dini mesajları halka taşımak üzere tasarlanan mahyalar zaman içinde toplumsal ve hatta bazen siyasi mesajları halka taşımaya aracı olmuştur. Kentlerin en önemli meydanları ve işlek caddeleri üzerinde yer alan ve her taraftan rahatlıkla görülebilen camilerin minareleri halka doğrudan verilen mesajların taşıyıcısı olmaktadır. Bu etkili iletişim mecrası üzerinden mesajlar hedefe ulaşmaktadır. İstanbul gibi tarihi ve zengin

kültürel kimliğe sahip ve büyük kentlerde kitlelere verilecek mesajların mahyalarda kısa ve öz olarak kodlanarak gösterilmesi dikkat çekmektedir.

Müslümanlar için kutsal kabul edilen gecelerde ve ramazan aylarında camileri kandillerle aydınlatma bir Osmanlı geleneğidir. Osmanlıda başlayan ve asırlardır tekrar eden bu gelenek Cumhuriyet döneminde de dini ve toplumsal mesajları mahyalar üzerinden halka iletmeye devam etmektedir. Pandemi döneminde halkın sağlık konusunda bilincini ve tutumunu attırmak için kamu spotu niteliğinde mesajlar yine mahyalar üzerinden kitlelere iletilmiştir. Mahya metinlerinde verilen mesajların araştırıldığı bu çalışmada mahyalarda yer alan görsel ve yazılı içerikler betimsel nitel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Mahyalarda verilen mesajlar oluşturulan temalar çerçevesinde yorumlanmıştır.

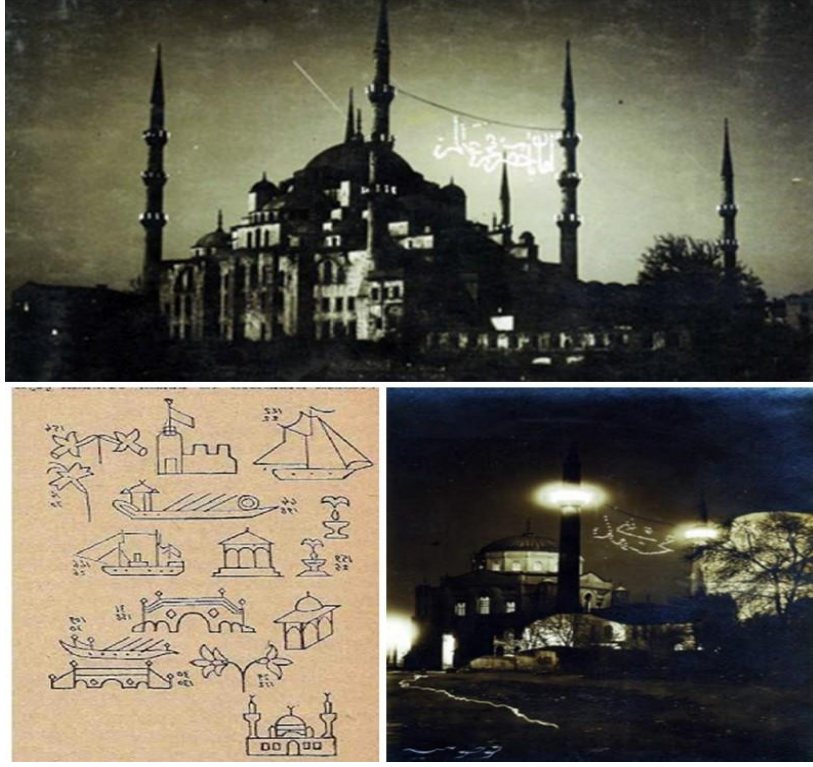
Mahyaların Tarihsel Gelişimi

Türk toplumunda Osmanlı döneminden başlayarak camilerin ve minarelerin kandillerle süslenmesi geleneğine dayanan mahyalar İslam dünyasında daha erken dönemlere uzanan uygulamalardan esinlenmiştir. Mahya geleneğinin İslamiyet'in ilk asırlarında Mekke'de Mescid-i Haram'ın ve Medine'de Mescid-i Nebevi'nin mübarek gecelerde kandillerle aydınlatılması uygulamasına dayandığı şeklinde görüşler bulunmaktadır (Aslan,2009).

"Kandil Uçurmak" deyiminin kökeni, İslam dininin en önemli bu iki mabedinde kutsal kabul edilen gecelerde uygulanan aydınlatma geleneği Osmanlı'da örnek alınmıştır. Örneklerden hareketle minareler arasına ipler gerilerek başlatılan mahya uygulaması zamanla geleneğe dönüşmüştür. Eski dönem uygulamalarından farklı olarak mahyalarda yazı ve tasvir oluşturan görsellerin belirli bir sistem dahilinde ışık ve aydınlatma düzeni hâline gelmesi Osmanlı toplumunda ortaya çıkan bir aydınlatma uygulaması olarak kabul görmektedir (Doğan, 2013; *TDV*, t.y.).

Osmanlı'da mahyanın ilk ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 16. yüzyılın ikinci yarısına ait kaynaklar bu geleneğin varlığını belirtmektedir (*TDV*, t.y.). Dikkat çeken bir başka husus ise Alman seyyah Schweigger'in 1578 tarihli seyahatnamesinde minareler arasına kurulmuş bir mahya tasvirine yer vermesidir. Schweigger'in ortaya koyduğu tasvir bu tarihte mahya benzeri uygulamaların varlığının ispatı niteliğindedir (Arslan, 2007). Bu bağlamda minarelerde kandil yakma geleneğinin Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Sultan II. Selim (1566–1574) ve Sultan III. Murad (1574–1595) dönemlerinde (Sancaklı, 2017), yaygın hale geldiği tarihi kaynaklarda belirtilmektedir. Bu iki Padişah döneminde bilhassa mübarek gecelerde camilerin aydınlatılmasının resmî olarak devlet tarafından istendiği söylenebilir (Aslan, 2009).

Osmanlı'da mahya geleneğinin kurumsallaşmasında Sultan I. Ahmed (1603–1617) döneminin belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Zira 1610 yılında alınan resmi bir kararla Ramazan ayının ilk gecesinden bayram gecesine kadar minarelerde kandil yakılması zorunluluğu getirilmiştir (*TDV*, t.y.). Söz konusu dönemde Fatih Camii müezzinlerinden Hattat Hafız Ahmed Kefevî'nin bir Ramazan öncesi padişaha sunduğu yazılı ve süslemeli bir çevrede (bir nevi mendil) mahyaların doğuşuna ilham verecek bir takım tasvirler yer almaktadır (Bezci, 2018). Adı geçen yazı ve tasvirleri çok beğenen Sultan I. Ahmed bu yazıların minareler arasında kandillerle işlenmesini istemiştir. Padişah buyruğuna bağlı olarak mahya bir sanat formuna dönüşmüştür. Sürecin başlangıcı olarak bu müezzinin Sultan'a verdiği çevre kabul edilmektedir (Doğan, 2013). Mahyalarda yazılardan farklı olarak kimi zamanlar gemi, çeşme, köprü, boru çiçeği ve lale tasvirleri de halkın beğenisine sunulmuştur (Toparslan, 2018).

Şekil 1. Osmanlı döneminde mahya ustaları yazıdan önce çeşitli resimler çizerek minarelerde halkın beğenisine sunmuşlardır. Yukarıda bu çizimlerden bir örnek yer almaktadır. Daha sonraki dönemlerde ise mahyalarda yazılar yer almaya başlanmıştır.

Osmanlı’da mahya geleneği sadece Ramazan ayıyla sınırlı bir uygulama değildir. Padişahların tahta çıkış törenleri sonrası, ordunun kazandığı zaferlerin ardından, fetih yıldönümleri ve devlet erkânının İstanbul’a gelişi gibi özel zamanlarda mahyalar yakılmıştır (Ertuğ, 2010). Kamusal iletişimi önceleyen bu tür mahyalarda dinî mesajlara ilave olarak siyasî ve toplumsal içerikli yazılara ve mesajlara da yer verilmiştir. Bilhassa Osmanlı’nın son zamanlarında ve erken Cumhuriyet döneminde (1929) mahyalar topluma doğrudan mesaj iletmeye yönelik bir iletişim platformu işlevi görmüştür. Bu dönemde mahyalar yönetimin topluma iletmek istediği mesajları taşıyan bir kamusal iletişim aracı hâline dönüşmüştür (Akbalık, 2024; Batu, 2020).

Şekil 2. Modern zamanların Ramazan mahyalarında teknolojik dönüşüme uygun olarak artık led aydınlatma lambaları kullanılmaktadır. Aşağıdaki mahya fotoğraflar gazeteci Erhan Akkaya'nın kişisel arşivinden temin edilmiştir.

Tarih boyunca mahyalarda kullanılan yazı ve motifler Ramazan ayının manevi atmosferini yansıtan içeriklerden oluşmuştur. Mahyalarda “Hoş geldin yâ Ramazan”, “On bir ayın sultanı”, “Bismillah”, “Maşallah” gibi ifadeler en yaygın metinler arasında yer almaktadır. Ramazan’ın son günlerinde “Elveda” ya da “El-fırak” gibi ayrılık temalı yazılar tercih edilmektedir (Aşık, 2019). Genellikle iki minareli camilerde mahya asmak teknik olarak mümkünken tek minareli camilere gelince bu tür camilerde ise mahya minare ile kubbe arasında veya cami içinde “iç mahya” olarak kurulması tercih edilmiştir (Doğan, 2013).

Osmanlı-Türk kültüründe mahya geleneği Ramazan ayının kamusal alanda görünürlik kazandığı en benzersiz dini ve estetik pratiklerden birisi olarak dikkat çekmektedir (TDV, t.y.; Bezci, 2018). Özellikle İstanbul’daki selâtin camilerinde (Sultan Camileri) Ramazan ayının yaklaşmasıyla başlayan hazırlıklar mahyaların tarihsel kökenlerini ve işlevlerini anlamak bakımından önemli bir izlek sumaktadır. Ramazan ayı yaklaşıncı günler önce mahya ustaları tarafından hummalı bir hazırlıkla işe başlamışlardır. Bu süreçte cami minareleri arasına iplerin gerilmesiyle işe başlanırdı. Ardından camilerin iç mekânları ile minareleri kandillerle donatma işlemine geçilirdi (Aslan, 2009; Doğan, 2013). Gözlem heyeti tarafından hilalin görüldüğünün bildirilmesinin ardından resmi makamlar tarafından mahya ve kandillerin yakılması bir emirle duyurulurdu. Mahya ve kandillerin görsel diliyle halka Ramazan’ın başladığı ilan edilmiş olurdu. Tarihte mahya sadece estetik bir unsur olmaktan ziyade kamusal bir haberleşme ve iletişim aracı işlevini de yerine getirmiştir (Akbalık, 2024).

Teknik bakımdan son derece hassas ve uzmanlık gerektiren bir sanat dalı olan mahya ustaların maharetli ellerinde titiz bir hesaplama sonucu ortaya çıkmaktadır. Mahya kandillerinin asılacağı ipler ve düğümleri önceden hesaplanmaktadır. Mahyada yer alacak yazı veya tasvirin karanlık gökyüzünde doğru biçimde görünmesini sağlamak zor ve ustalık becerisi gerektirmektedir (Doğan, 2013). Zorluğu sebebiyle mahyacılık isteyen herkesin icra edebileceği bir uğraş alanı değildir. Usta çırak ilişkisi içinde lonca benzeri bir meslek geleneğinin devamı olarak çoğunlukla da babadan oğula geçen bir uğraş şeklinde devam etmiştir (Bezci, 2018). Tarihimizde mahyacı olmak isteyen kişilerin mesleki yeterliliklerini hazırladıkları mahyalarla ispatlamaları beklenmektedir. Mesleki becerilerini ortaya koyamayanların mahyacı olmaları mümkün olmamaktadır (Dikme, 2012).

İslam toplumlarında Ramazan ayı yalnızca dini bir zaman diliminden daha fazla anlam ifade etmektedir. Bu ayda Müslümanlar kamusal mekânların kullanım biçimlerini gündelik hayatın ritmini ve kültürel iletişim pratiklerini yeniden yapılandırmaktadır. Tarihsel çizgide Ramazan ayı ibadet pratiklerinin yanı sıra bu aya özgü kültürel değerleri de biçimlendirmiştir. Kamusal görünürlük ve sembolik Ramazan eğlenceleri toplumda sosyalleşmeyi farklı bir boyuta getirmiştir. Ramazan ayına bağlı temsillerle iç içe geçmiş kültürel alanlara bağlı olarak en dikkat çekici unsurlarından biri de mahyalar olmuştur. Mahya geleneği İslam dünyasında Osmanlı İstanbul’unda kurumsallaşmıştır. Bu yapı Cumhuriyette de korunmuş ve zamanla kent belleğinin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir (TDV, t.y.).

Işıklı yazılar olarak yalnızca estetik bir süsleme unsuru olmayan mahyalar camilerin minareleri arasına kurulan kamusal iletişimin özgün bir biçimi olarak değerlendirilmelidir. Belirli mesajlarla beraber dini öğütler veya ahlaki vurgular Ramazan ayı boyunca mahyalar üzerinden kamusal alanda görünür kılınmaktadır. Mahyaları bu özelliği erken dönem kitle iletişim araçlarıyla bağlantı kurmasına imkân tanımaktadır. Mahyalar taşıdıkları mesajlarla yazılı-görsel kültür dolayısıyla sözlü kültür arasındaki bağı kuvvetlendirmektedir. Bu iletişim formu aynı zamanda mekân, zaman ve ışık üzerinden sembolik bir iletişim dilinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır (Tozoğlu, 2025).

Ramazan ayının şehir hayatı üzerindeki etkileri Osmanlı toplumunda yalnızca dini ritüellerle sınırlı kalmamıştır. Gündelik toplumsal hayatın eğlence kültürünün medya (basın-yayın) ve kamusal temsil biçimlerinin şekillenmesinde belirleyici etkisi olmuştur. Ramazan edebiyatında yer alan sur-nâmeler ve merasim anlatıları incelendiğinde dönemin yazılı kaynakları Ramazan’ın şehirde meydana getirdiği dönüşümü ayrıntılı biçimde gözler önüne sermektedir (Arslan, 2007; Ertuğ, 2010). Osmanlı toplumunda dini coşkun ve toplumsal birlikteliğin görünür hâle geldiği anlar kandil gecelerinde mahyalarla yapılan cami aydınlatmaları ve çeşitli kamusal törenlerle öne çıkarılmıştır (Arslan, 2009).

Osmanlı İmparatorluğu’nun dinî, kültürel ve mekânsal örgütlenmesi içerisinde ortaya çıkan mahya geleneği zaman içinde Ramazan ayı ve kandil geceleriyle özdeşleşmiştir. Böylece kamusal alanda güçlü bir sembolik iletişim biçimine dönüşmüştür. Mahya geleneğinin tarihsel arka planına bakıldığında mahyaların estetik ya da teknik bir aydınlatma pratiğinden daha fazla bir anlam barındırdığı sonucuna ulaşılabilir. Mahyalar tarihimize kutsal zamanların görünür kılınmasını sağlamıştır. Böylece toplumsal birlik duygusunun pekiştirilmesine katkıda bulunan mahyaların aynı zamanda kültürümüzde kent hayatının ritminin düzenlenmesi gibi çok katmanlı işlevler üstlendiği ortadadır (Arslan, 2009; TDV, t.y.).

Kandil geceleri ve Ramazan gibi dinî zamanlar Osmanlı toplumunda sıradan gündelik zamanlardan farklılaşarak kolektif hafızada özel bir yere edinmiştir. Bu bağlamda Ramazan ayı ve kandil geceleri kişisel ibadetlerin yanı sıra kamusal hayatın da yeniden düzenlendiği dönemler olarak dikkat çekmektedir. Söz konusu dönemlerde camiler merkezî bir rol üstlenmiştir. Toplumsal hayatın merkezinde yer alan ve ibadet mekânı olmanın yanı sıra sosyal ve kültürel hayatın merkezleri hâline

gelen camiler minarelerindeki mahyalar aracılığıyla görsel bir kültürün uzantısı olarak kolektif bir şuura kaynaklık etmiştir (Bezci, 2018). Mahyalar ışık ve yazıyı bir araya getiren özgün görsel bir iletişim biçimi olarak toplumun hafızasında yer edinmiştir.

Devlet ve din ilişkileri bağlamında mahya geleneğinin tarihsel arka planında büyük anlam taşımaktadır. Zira doğrudan bir siyasal mesaj içermese de mahyalar dinî otoritenin kamusal alandaki görünürlüğünü pekiştiren araç olma özelliğine sahiptir. Nitekim Dikme'nin (2012) Osmanlı'da halkla ilişkiler pratiklerine ilişkin çalışması devletin ve dinî yapının kamusal alanı sembolik düzenlemeler üzerinden yönlendirdiğini hatırlatmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında mahyaların erken dönem kamusal iletişim araçları arasında yer aldığı sonucuna ulaşılabilir.

Mahyalarda yer alan yazıların içerikleri tarihsel süreklilik içerisinde belirli temalar çerçevesinde biçimlenmiştir. En başta dini temalardan dua, ayet, hadis ve ahlaki öğütler mahyaların temel içerikleridir. Dini temaların ardından ise kısa ve özlü sözler geniş kitlelere hitap edecek biçimde tasarlanmıştır. Söz konusu metinler toplumdaki okuryazarlık oranının az olduğu dönemlerde bile kolayca anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Mahyalar bir bakıma toplumdaki sözlü kültür ile yazılı kültür arasında bir geçiş alanı oluşturmuştur. Aynı zamanda görsel destekli bu metinler doğrudan kitlelere mesajları taşımıştır (TDV, t.y.).

Ortaya çıktığı dönemlerde kandil yağıyla yapılan mahyalar elektrik enerjisinin aydınlatmada kullanılmasıyla yerini elektrik ampullerine bırakmıştır. Fakat kandil ile yapılan aydınlatmada ortaya çıkan geleneksel estetik anlayış korunmaya devam edilmiştir. Günümüzde mahya geleneği led aydınlatmaya uyum sağlayarak teknolojik imkânlarla sürdürülmektedir. Teknolojik gelişmelerin zorunlu kıldığı değişiklikler dışında Ramazan aylarında camilerin minareleri arasında kurulan mahyalar kamu spotu niteliğinde iletişim mecrası olma konusundaki tarihsel sürekliliğin korunmaya devam etmektedir (Apak, 2022; Sağlam, 2022). Mahyalar Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan zaman şeridinde kamusal iletişim ve görsel kültürün kesişim noktasında yer alan bir dinî ritüel olarak kültürel miras niteliğini korumaktadır (TDV, t.y.).

Tarihsel arka planına bakıldığında mahya geleneği kent belleğinin oluşumuyla da yakından ilişkilidir. Bu bağlamda "kandil uçurmak" da mahyalarla birlikte zikredilmeye değer bir uygulamadır. Mahya ustalarının camilerin minarelerindeki kandilleri yere indirirken ortaya çıkan görüntü "kandil uçurmak" deyiminin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Söz konusu uygulama eski bir ramazan âdeti olarak yer edinmiştir. Cami minarelerine bağlanan iplere asılı kandillerin yere indirilirken uçarcasına bir ışık görüntüsü oluşturmasına kandil uçurmak denilmiştir. Söz konusu seyirlik manzara toplum arasında yer edinmiş çocukların oyunlarına da konu olmuştur (Kaya, 2022).

Işıkla yazılan yazılar mahyalar üzerinden verilen mesajlar her yıl tekrar eden ritüele dönüşmüştür. Mahyalar kuşaktan kuşağa bu geleneği gümmüze kadar aktarmıştır. Işık'ın (2019), Osmanlı İstanbul'unda Ramazan kültürüne ilişkin çalışması, Ramazan ayına dair en çok dikkat çeken görsel olan mahyaların kent belleğinde merkezi bir yerde durduğuna işaret etmektedir. Kandil geceleri ve Ramazan ayı ekseninde şekillenen mahyalar kent mekânını toplumsal aidiyet ve kutsallık duyguları çerçevesinde görsel olarak dönüştürmektedir.

Doğan'ın (2013) Osmanlı cami mimarisindeki aydınlatma düzenlerine ilişkin çalışmasında ortaya konulduğu üzere mahyalar teknik olarak bu mimari ve ışık kültürü içinde anlam kazanmıştır. Cami aydınlatmasında estetik olarak mahyalar ile sergilenen söz konusu ışık sadece görsel bir unsur olmaktan ziyade kitlelere iletilmek istenen mesajın taşıyıcısı olmuştur. Sağlam'ın (2022) kentleşme ve dinî-kültürel değişim bağlamında ele aldığı dinî pratiklerin ve ritüellerin kent hayatında ortak bir sembolik dil oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet Döneminde Mahya Uygulamaları

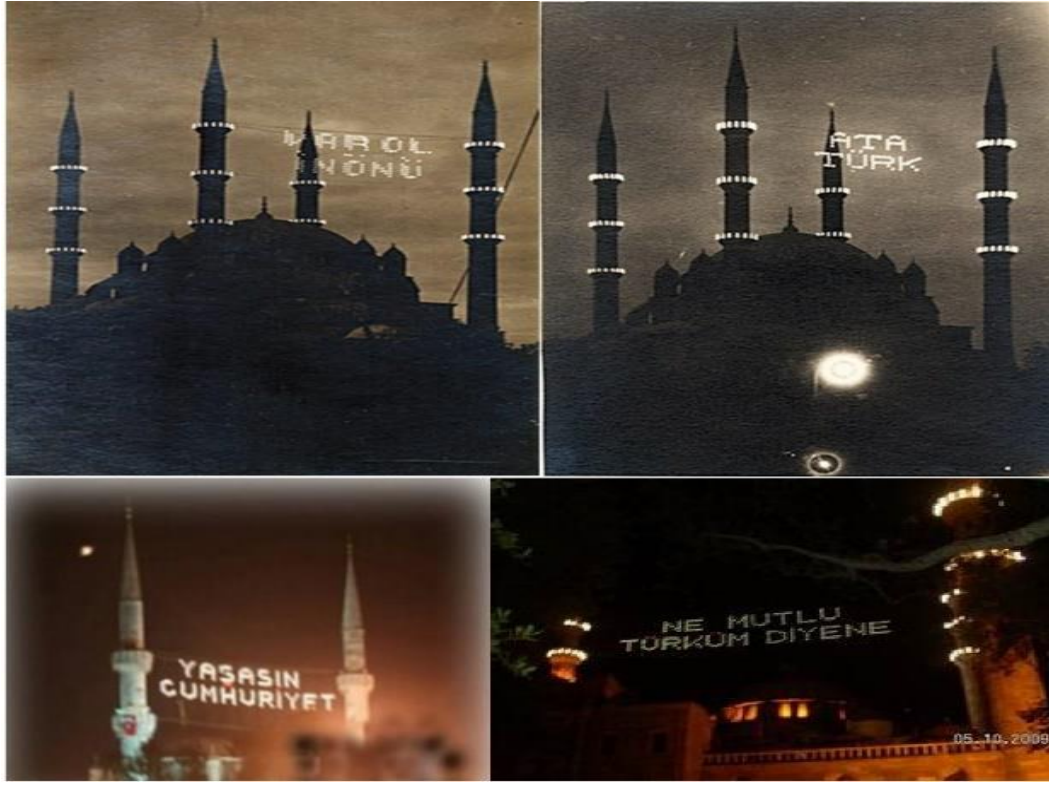
Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde devrimler sebebiyle her şey köklü değişime uğrarken erken Cumhuriyet dönemindeki mahya uygulamalarına bakıldığında bu geleneğin kesintiye uğramadığı gözükmemektedir. Mahyalar toplumsal bellekteki yerini koruyarak halk ile doğrudan iletişimin bir aracı olmayı sürdürmüştür. Cumhuriyet'e geçişten sonra dinî sembollerin kamusal alandaki görünürlüğü farklı politik ve ideolojik tartışmalara konu olmuştur. Ancak bu dönemde Ramazan ayına özgü kültürel pratikler toplumsal düzeyde varlığını devam ettirmiştir. Bu bağlamda Bezci (2018), Ramazan kültürünün Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde dönüşerek sürdüğüne dikkat çekmiştir. Ramazan ayının sembol geleneklerinden olan mahyaların sürekliliğin önemli göstergelerinden biri olduğunu hatırlatmaktadır.

Louis Althusser, (2000) “İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları” adlı eserinde toplumsal hayatın neredeyse tamamını kapsayan devletin baskı aygıtları dışında kalan diğer bazı yapıların da devletin ideolojik aygıtları içinde sayılması gerektiğini dile getirmektedir. Althusser'in dikkat çektiği üzere söz konusu kurumlar arasında dini kurumlar da yer almaktadır. Bu çalışmada ulaştığımız fotoğraflardan da anlaşılabileceği üzere Cumhuriyet döneminde din kurumu, seküler devrimci Cumhuriyet elitleri tarafından ideolojik aygıt olarak kullanılmıştır.

Cumhuriyet döneminde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mahya uygulamalarına ilişkin bağlayıcı ve teknik ayrıntılar içeren müstakil bir genelgesi bulunmamaktadır. İl Müftülükleri ve tarihi camilerin sahibi niteliğindeki Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün direktifleri asırlardır devam eden mahya uygulamalarında belirleyici olmuştur. Mahya ustalarının geleneksel bilgi birikimi de mahyaların biçimlenmesinde etkili olmuştur.

Resmî Gazete'nin 24.05.1985 tarihli 18763 sayılı nüshasında yer alan “Camilerin Bakım Onarım Temizlik ve Çevre Tanzimi Yönetmeliği” mahyalar konusunda ilk resmi düzenleyici metin olma özelliği taşımaktadır. Aynı yönetmelik 2010 yılında güncellenmiştir. Burada yapılan düzenlemeler ise şu şekildedir: 7) (Ek: R.G-22/1/2010-27470) Bütün camilerde asılacak mahyalarda yer alacak metinleri Din İşleri Yüksek Kurulunun incelemesinden geçtikten sonra uygulamaya koymak. 8) (Ek: R.G-22/1/2010-27470) Uygun görülen camilere Ramazan ayında, dinî bayramlarda ve dinî günlerde dinî içerikli mahya asmak veya astırmak.” (*T.C. Resmî Gazete*, t.y.)

Bu değişikliklere ilave olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 15/06/2022 tarihli ve E.2526361 sayılı Başkanlık onayı ile yürürlüğe giren “Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Uygulama Genelgesi”nin İkinci Bölüm'ünde “Cami ve Mescitlerin Açılması ve Yönetimi” başlığı altında yer alan “camilerin yönetimi ile ilgili işler” 7. Maddede düzenlenmiştir. Söz konuş maddenin 7. ve 8. bentlerinde minarelerdeki kandillerin yakılması ve mahyalar konusu yer almaktadır. Bu genelgede yukarıda söz geçen 1985 tarihli yönetmeliğe atıf yapılmıştır. Düzenlemeler şu şekildedir: “(7) Minarelerdeki kandiller Ramazan ayı, cuma, bayram ve kandil geceleri dışında yakılmayacaktır. Yakıldığı zamanlarda ise, akşam ezanının okunmasıyla yakılacak, imsak vaktinde söndürülecektir. (8) Camilere mahya asılması ve mahyada yer alacak yazı metinleri ile ilgili olarak, 24/05/1985 tarihli ve 18763 sayılı Camilerin Bakım Onarım Temizlik ve Çevre Tanzimi Yönetmeliği'nin ilgili maddelerine riayet edilecektir” (*T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı Hukuk Müşavirliği*, 2022.)

Şekil 3. Çeşitli kaynaklardan derlenen fotoğraflarda gözüktüğü üzere erken Cumhuriyet döneminden günümüze gelinceye kadar devlet mahyalar üzerinden kamuoyuna bazı ideolojik mesajlar vermiştir.

Erken Cumhuriyet döneminde zaman zaman vergi, yerli malı, ulusal birlik, vatan sevgisi, ulusal bayram mesajlarının yanı sıra zamanın ruhunu yansıtan siyasi içerikli lidere sadakat mesajları mahyalar üzerinden verilmiştir (Çetin, 2020). “Var Ol İnönü”, “Ata Türk”, “Yaşasın Cumhuriyet”, “Ne Mutlu Türküm Diyene” gibi ideolojik mesajlar da yine mahyalar üzerinden halka vermiştir. En son siyasi mesajın “Ne Mutlu Türküm Diyene” yazısıyla 2009 yılında verildiği düşünülürse her dönemde siyasi elit liderlerin kendi dünya görüşlerine uygun ideolojik mesajları halka mahyalar aracılığıyla ilettikleri bulgusuna ulaşılabilir.

Kent hayatının koşuşturmacası içinde mahyalara yüklenen anlama bakıldığında şehir sakinleri için güçlü bir zaman işareti işlevi görmesidir. Nitekim bu gerçek Demirci’nin çalışmasında (2021), eski İstanbul’da Ramazan ayının mahalle düzeni ve gece hayatında belirleyici olduğunu ortaya koyulmaktadır. Aynı zamanda kamusal denetim mekanizmaları üzerinde de etkili olduğunu vurgulanmaktadır. Osmanlı toplum düzeninde mahyalar Ramazan’ın başlangıcını ve kutsal zamanın varlığını ilan eden görsel göstergeler olarak algılanmaktadır. Bu yönüyle mahyaların Osmanlı toplumunda bireysel hafızaların ötesinde kolektif bir zaman bilinci oluşturduğu bu durumun Cumhuriyet döneminde de devam ettiği sonucuna ulaşılabilir.

Mahyaların kamusal iletişimdeki rolü basın ve yazılı kültürün gelişmesiyle dönüşüme uğramıştır. Tarihimizde özellikle 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında gazetelerde Ramazan’a ilişkin haberler ile ilanlar ve folklorik anlatılar artış göstermiştir. Akbalık’ın (2024) gazetelerde Ramazan folkloruna odaklanan çalışması basının Ramazan kültürünü görünür kılarken aynı zamanda geleneksel pratikleri yeniden ürettiğini ortaya koymaktadır.

Baycar’ın (2010) İstanbul’un kültürel dönüşümüne ilişkin çalışması kentteki geleneksel unsurların modern kültürel projeler içinde yeniden konumlandırıldığını ortaya koymaktadır. Nitekim

mahyalar bu süreçte hem tarihsel bir miras unsuru hem de kültürel sürekliliğin sembolü olarak varlığını ve iletişim aracı olma işlevini sürdürmüştür.

Mahyaların kamusal iletişim boyutu yalnızca görsel mesaj iletimiyle sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda gündelik hayat pratikleri üzerinde düzenleyici bir etkiye de sahip olmuştur. Ramazan gecelerinde Mahyaların yakılması iftar ve teravih saatlerinin toplumsal olarak algılanmasını kolaylaştırmıştır. Bu bağlamda mahyaların zamanın ritmini görünür kıldığı söylenebilir. Demirci'nin (2021) eski İstanbul'da Ramazan ve mahalle bekçilerine ilişkin çalışması kentte zaman ve düzenin nasıl kamusal işaretlerle kurulduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ramazan aylarında ezan sesi ve diğer ritüel unsurlarla mahyalar kentin iletişim ekosisteminin önemli bir parçası olarak işlev görmüştür.

Mahyaların iletişim gücünü modern dönemde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına bağlı olarak farklı bir boyuta taşımıştır. Gazete sayfaları, televizyon ekranları ve dijital mecralarda mahyaların görsel olarak dolaşıma girmesi bu geleneğin fiziksel mekânın ötesinde de kamusal iletişim anlamı üretmesinin yolunu açmıştır. Şahin ve Avşar'ın (2022) din haberciliği üzerine yaptığı inceleme dinî sembollerin medya aracılığıyla yeniden çerçevelendiğini ve daha geniş kitlelere ulaştığını ortaya koymaktadır.

Tarihten günümüze kalan gazete arşivleri, dergiler ve dijital platformlar aracılığıyla dolaşıma giren mahya görselleri geçmiş Ramazanlara ait görsel bir hafıza oluşturmaktadır. Söz konusu hafıza kişisel deneyimlerin ötesine geçerek kolektif bir kent anlatısına dönüşmektedir. Bir Ramazan geleneği olan mahyaların medyada yer alan temsilleri aynı zamanda kent belleğinin yeniden üretimine katkı sunmaktadır. Bezci'nin (2018) Osmanlı toplumunda Ramazan kültürüne ilişkin araştırması bu tür anlatıların kültürel sürekliliğin sağlanmasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Medyada yer bulan mahya temsilleri de bu sürekliliği görsel düzeyde destekleyen araçlar arasında yer almaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma kamusal bir iletişim mecrası olarak ortaya çıkan ve teknolojik gelişmelerle uyumlu şekilde değişip dönüşerek günümüze ulaşan kandil-mahya geleneğini kültür ve iletişim tarihi açısından ele almaktadır. Araştırmada mahyalarda yer alan görsel ve yazılı içerikler betimsel nitel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Patton'un (2018) tespitine göre nitel araştırmalar amaçlı bir şekilde seçilen küçük örnekler üzerinden derinlemesine yapılabilmektedir. Araştırmacının öğrenmek istediği konuya ve meraka bağlı olarak araştırma şekillenmektedir. Yapılan her nitel çalışma benzersizdir. Bu sebeple araştırmacının becerilerine ve kişiliğine bağlıdır. Creswell'e (2021) göre, nitel araştırmacılar dokümanlar, görsel-işitsel malzemeler, gözlemler ve açık uçlu sorularla mülakatlardan yararlanarak araştırmasını yürüterek sonuçlandırmaktadır. Arıkan'ın (2017), tespitlerine göre insanlığın her bakımdan geçirdiği evreleri anlamının yolu onlardan kalan belgeleri incelemekle mümkündür. Yazılı görsel ve işitsel medyada yer alan her türlü medya içeriği içerik analizine konu olabilmektedir. Bir başka araştırmacı Gökçe'ye (2019), göre ise araştırmaya konu olan metnin ortaya çıktığı zaman dilimi ve dönemin anlayışı, sosyal ortam ile mekâna ilişkin düşünceler araştırmacıların tutumunu belirlemektedir. İnsan ürünü olan yazılı dokümanları anlayabilmek için o metnin tarihsel bağlamını bilmek önem taşımaktadır. Maxwell'e (2018), göre nitel araştırmacıların metinleri anlamak için ortaya koyduğu bütün çalışmalar takip ettiği yol ve yöntemler nitel analize çıkmaktadır. Bu yöntemin bilinen tek bir tarifi ve doğru yolu bulunmadığı için yürütülen araştırma araştırmacının tutumuna göre biçimlenmektedir. Bütün bu sıralanan sebeplerle mahya metinlerini anlamaya yönelik yapılan bu çalışma nitel araştırma yöntemleriyle uyumlu olarak gerçekleştirilmiştir. İncelenen metinlerin açık düz anlamları ile alt ve yan anlamlarına da bakılmıştır.

Araştırma Soruları

Bu araştırma Türk-İslam kültüründe tarihsel olarak kamusal bir iletişim mecrası olarak ortaya çıkan mahyaları ele almaktadır. Araştırmada teknolojik gelişmelere paralel olarak değişip dönüşerek günümüze kadar ulaşan kandil-mahya kültürünü anlamaya yönelik şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1-Mahyalar hangi ihtiyacı karşılamak amacı ile ortaya çıkmıştır?
- 2-Toplumsal hayatta mahyalar ne tür mesajlar taşımaktadır?
- 3-Mahyalar teknolojik gelişmelerden nasıl etkilenmiştir?

Araştırmanın Bulguları

Bu çalışmada, İstanbul başta olmak üzere farklı camilerde Osmanlı'dan Cumhuriyet'te erken Cumhuriyet döneminden günümüze camilerin minareleri arasında sergilenen mahyalardaki metinler incelenmiştir. Çeşitli açık kaynaklardan (2018), derlenen mahya metinleri (Led Medya, Mahya Yazıları, 2016) araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Araştırmada 200 mahya metni örnekleme dahil edilmiştir. Cumhuriyet öncesi Osmanlı dönemi mahya metinleri, erken Cumhuriyet dönemi mahya metinleri, 1950 sonrası çok partili dönemdeki mahya metinleri, led teknolojisinin yaygınlık kazandığı son dönemdeki mahya metinleri amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir⁴. Seçilen metinler tümevarımsal tematik içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonucunda verilerden hareketle on bir ana tema ve bu temalara bağlı çeşitli alt kategoriler ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen bulgulara göre mahya metinlerinin yalnızca ayet ve hadislerden veya kelamı kibar cinsinden özlü sözlerle sınırlı olmadığı görülmüştür. Mahya metinleri dini içerikli kısa ifadelerden ibaret olmadığını gibi güçlü toplumsal, ahlaki ve teolojik söylem alanı oluşturmaktadır. Bu araştırmada nitel içerik analizi yönteminin tercih edilmiştir. Ancak incelenen mahya metinlerinden elde edilen temalarda yalnızca nitel değerlendirmelere bakmakla yetinilmemiş aynı zamanda nicel dağılımları bakımından da incelenmiştir. Bu doğrultuda her bir tema altında yer alan ifadelerin sayısı belirlenmiş ve temaların toplam veri seti içerisindeki ağırlıkları ortaya konmuştur. Toplamda analiz edilen 200 mahya metni üzerinden yapılan kodlama sonucunda aşağıdaki frekans dağılımı elde edilmiştir.

Tablo 1. Temalara Göre Frekans Dağılımı

Tema	Frekans (f)	Yüzde (%)
Allah İnancı ve Teolojik Vurgular	42	21.0
Ahlaki Değerler ve Bireysel Erdemler	36	18.0
Toplumsal Dayanışma ve Kolektif Değerler	28	14.0
İbadet ve Dini Pratikler	22	11.0
Peygamber ve Dini Kimlik	14	7.0
Dünya–Ahiret ve Ölüm Bilinci	12	6.0
Ramazan ve Zamanın Kutsallaştırılması	10	5.0
Uyarıcı ve Disipline Edici Söylem	8	4.0
Dini Günler ve Ritüeller	7	3.5
Bilgi, Eğitim ve Çalışma	6	3
Siyasal-İdeolojik Söylem	15	7.5
Toplam	200	100

Tablo1'de sunulan bulgular, mahya metinlerinin tematik dağılımının belirli alanlarda yoğunlaştığını göstermektedir. Bu dağılımda en yüksek orana sahip olan “Allah inancı ve teolojik

⁴ Türkiye’de din-devlet ilişkileri ve siyasi partilerin din politikaları ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Arslan, 2025.

vurgular” teması %21,0 oranla mahyaların temel olarak dini bir söylem zemini üzerine kurulduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumu %18,0 oranıyla “ahlaki değerler ve bireysel erdemler” ve %14,0 oranıyla “toplumsal dayanışma ve kolektif değerler” temaları takip etmektedir. Bu bulgular, mahyaların yalnızca inanç temelli mesajlar üretmekle kalmadığını aynı zamanda bireysel davranışları yönlendiren ve toplumsal birlik duygusunu pekiştiren bir işlev üstlendiğini göstermektedir.

İbadet ve dini pratikler %11,0 ile peygamber ve dini kimlik %7,0 temalarının dağılımı, mahyaların dini öğretinin farklı boyutlarını gözler önüne seren bir iletişim aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte mahya metinlerinde yer verilen mesajlarda dünya–ahiret bilinci %6,0, Ramazan ayı ve zamanın kutsallaştırılması %5,0 ve uyarıcı söylem %4,0 temaları bireyin hem manevi hem de ahlaki eylemlerini düzenlemeye yönelik mesajların önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Dikkat çekici bulgulardan biri ise “siyasal-ideolojik söylem” temasının %7,5 oranı ile toplam dağılım içerisinde belirgin bir yer tutmasıdır. Bu durum, mahyaların yalnızca dini ve ahlaki içeriklerle sınırlı kalmadığını ortaya koymaktadır. Özellikle erken Cumhuriyet döneminde ulus-devlet ideolojisi, ekonomik bilinç ve lider vurgusu gibi unsurların da bu iletişim mecrası aracılığıyla topluma aktarıldığını göstermektedir. Bu yönüyle mahyalar, kamusal iletişimin ideolojik boyutunu da içeren çok katmanlı bir söylem alanına karşılık gelmektedir.

Daha düşük oranlara sahip olan dini günler ve ritüeller %3,5 ile bilgi, eğitim ve çalışma %3,0 temaları ise mahya metinlerinde daha sınırlı bir yer kaplamaktadır. Bu geleneğin gündelik hayata ilişkin pratikleri ve toplumsal disiplinle ilişkili yönlerinin bu temalar etrafında toplandığını ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, mahya metinlerinin teolojik, ahlaki, toplumsal ve ideolojik boyutları bir arada barındıran çok katmanlı bir yapı sergilediği görülmektedir. Bu durum, mahyaların dini bir ritüel unsuru olmanın yanı sıra bireysel davranışları yönlendiren, toplumsal değerleri yeniden üreten ve kamusal alanda anlam inşa eden güçlü bir iletişim aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Mahya metinlerinin nitel içerik analizi yapılırken kodlama cetveline belirlenen ana temalara ilave alt kategoriler de eklenmiştir. Alt kategoriler araştırmanın çerçevesini sağlam bir zemine oturtmak için zaruri görülmüştür. Aşağıda tabloda kodlama cetvelinde yer alan alt kategoriler ile birlikte temaya uygun bulunarak seçilen örnek mahya metinleri gösterilmiştir. Alt kategoriler, veri setinin daha ayrıntılı analiz edilebilmesi ve tematik yapıların daha net ortaya konulabilmesi amacıyla oluşturulmuştur.

Tablo 2. Ana Temalar ve Alt Kategoriler Örnek Metin Dağılımı

Ana Temalar	Alt Kategoriler	Örnek Mahya Metinleri
Allah İnancı ve Teolojik Vurgular	a-Allah'ın sıfatları (merhamet, bağışlama) b-Tevekkül c-İman	1-"Allah Çok Merhametlidir" 2-"Allah Sabredenlerle Beraberdır" 3-"Her Şey Fani, Allah Baki"
Ahlaki Değerler ve Bireysel Erdemler	a-Doğruluk b-Sabır c-Şükür d-Edep / Haya e-Kanaat	1-"Doğruluk Cennete Götürür" 2-"Sabır Aydınlıktır" 3-"Edep Yahu" 4-"Kanaat Bitmeyen Bir Hazinedir"
Toplumsal Dayanışma ve Kolektif Değerler	a-Kardeşlik b-Paylaşma c-Yardımlaşma d-Komşuluk	1-"İslam Kardeşliktir" 2-"Ramazan Paylaşmaktır" 3-"Komşusu Aç İken Tok Yatan Bizden Değildir" 4-"Bayram Yardımlaşma ve Dayanışma Günleridir"
İbadet ve Dini Pratikler	a-Oruç b-Namaz c-Dua d-Zekât / Sadaka	1-"Oruç Arınmaktır" 2-"Namaz Dinin Direğidir" 3-"Dua İbadetin Özüdür" 4-"Zekat Malı Temizler"
Peygamber ve Dini Kimlik	a-Hz. Muhammed'e sevgi b-Örnek insan vurgusu c-Salavat ve bağlılık	1-"Adı Güzel Kendi Güzel Muhammed" 2-"Seni Çok Seviyoruz Ya Resulallah" 3-"En Güzel Örneğimiz Peygamberimiz"
Dünya-Ahiret ve Ölüm Bilinci	a-Fanilik b-Hesap verme c-Ahiret hazırlığı	1-"Dünya Ahiretin Tarlasıdır" 2-"Her Şey Fanidir" 3-"Hesaba Çekilmeden Önce Kendinizi Hesaba Çekiniz"
Ramazan ve Zamanın Kutsallaştırılması	a-Karşılama (Hoş geldin söylemleri) b-Uğurlama (Elveda söylemleri) c-Kutsallık vurgusu (rahmet, bereket)	1-"Hoş Geldin Ya Şehri Ramazan" 2-"Merhaba Ey Rahmet Ayı" 3-"Elveda Ya Şehri Ramazan"
Uyarıcı ve Disipline Edici Söylem	a-Günah uyarıları b-Ahlaki sapmalar c-Toplumsal kontrol	1-"İçki Bütün Kötülüklerin Anasıdır" 2-"Aldatan Bizden Değildir" 3-"En Büyük Düşman Nefsindir" 4-"Evde Kal Sağlıklı Kal"
Dini Günler ve Ritüeller	a-Ramazan Bayramı b-Kurban Bayramı c-Kandiller	1-"Bayram Paylaşmaktır" 2-"Kurban Allaha Yakınlıktır" 3-"Kandiliniz Mübarek Olsun"
Bilgi, Eğitim ve Çalışma	a-İlim b-Emek c-Kendini geliştirme	1-"İlim En Yüksek Payedir" 2-"Çalışan Kazanır" 3-"Yaratan Rabbinin Adıyla Oku"
Siyasal-İdeolojik Söylem	a-lidere vurgu b-rejime vurgu c-ekonomi	1-"Atatürk", 2-"Var Ol İnönü" 3-"Yaşasın Cumhuriyet" 4-"Para Biriktir", 5-"Yerli Malı Kullan"
Toplam	39	39

Tablo2’de sunulan bulgular, mahya metnlerinin yalnızca genel tematik başlıklar altında sınırlanmadığını aynı zamanda daha ayrıntılı alt kategoriler üzerinden yapılandırıldığını göstermektedir. Bu durum, mahya metnlerinin yüzeysel bir içerik sunumunun ötesinde, belirli anlam alanları etrafında sistematik biçimde örgütlendiğini ortaya koymaktadır. Alt kategoriler aracılığıyla yapılan analiz, her bir temanın kendi içinde tutarlı bir söylem bütünlüğüne sahip olduğunu göstermekte ve mahyaların rastlantısal değil, belirli bir anlam üretim mantığına dayalı olarak oluşturulduğunu ortaya koymaktadır.

Özellikle “Allah inancı ve teolojik vurgular” teması altında yer alan alt kategoriler, mahya metnlerinin temel olarak inanç merkezli bir söylem üzerine kurulduğunu göstermektedir. Benzer şekilde “ahlaki değerler ve bireysel erdemler” ile “toplumsal dayanışma ve kolektif değerler” temaları altında yer alan alt kategoriler, mahyaların bireysel davranışları düzenleme ve toplumsal ilişkileri biçimlendirme işlevini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu durum, mahyaların yalnızca dini bir hatırlatma aracı olmadığını aynı zamanda normatif bir rehber işlevi gördüğünü göstermektedir.

İbadet ve dini pratikler ile peygamber ve dini kimlik temaları altında yer alan alt kategoriler, mahyaların dini öğretinin somut ve uygulanabilir boyutlarını öne çıkardığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık dünya–ahiret bilinci ve uyarıcı söylem temaları, bireyin davranışlarını yönlendiren ve kontrol eden bir söylem yapısına işaret etmektedir. Bu bağlamda mahyalar, bireyin iç dünyasını düzenleyen ve toplumsal normlara uyumu teşvik eden bir iletişim mekanizması olarak da değerlendirilebilir.

Dikkat çekici bir diğer bulgu ise “siyasal-ideolojik söylem” teması altında yer alan alt kategorilerin varlığıdır. Lider vurgusu, rejim söylemi ve ekonomik yönlendirmeleri içeren bu alt kategoriler, mahyaların erken Cumhuriyet döneminde topluma yalnızca dini ve ahlaki mesajlar vermediğini aynı zamanda ideolojik içeriklerin aktarımında da kullanıldığını göstermektedir. Bu durum, mahyaların kamusal iletişimde çok katmanlı bir işlev üstlendiğini ve farklı dönemlerde farklı söylem alanlarına uyum sağlayabildiğini ortaya koymaktadır. “lidere vurgu”, “rejime vurgu” “ekonomi” alt temaları ile değerlendirildiğinde erken Cumhuriyet döneminde seküler devrimci Cumhuriyet elitlerinin camilerin minarelerine astırdıkları mahyalarda “Türk Yılmaz” örneğinde olduğu gibi milliyetçi ideolojik bir mesajı seslendikleri söylenebilir. Aynı zamanda cami minarelerinden mahya metinleri üzerinden topluma “Para Biriktir” ve “Yerli Malı Al” doğrudan ekonomik mesajlar da iletilmiştir.

Şekil 4. Çeşitli kaynaklardan derlenen fotoğraflarda gözüktüğü üzere erken Cumhuriyet döneminden devlet mahyalar üzerinden kamuoyuna bazı ideolojik ve ekonomik mesajlar vermiştir.

“Allah İnancı ve Teolojik Vurgular” Teması çerçevesinde bakıldığında metinlerde Allah’ın varlığı, birliği ve sıfatlarına yönelik yoğun bir vurgu bulunmaktadır. “Allah Çok Merhametlidir”, “Allah Sabredenlerle Beraberdır” ve “Her Şey Fani, Allah Baki” gibi ifadeler, güçlü bir teolojik çerçeve sunmaktadır. Bu tema, mahya metinlerinin merkezinde yer almakta ve diğer temaları da destekleyen temel bir söylem alanı oluşturmaktadır. Bu tema, metinlerin en güçlü eksenlerinden biridir ve teosentrik (Allah merkezli) bir dünya görüşü kurmayı hedeflemektedir. Bu ana temanın altında yer alan Allah’ın sıfatları (merhamet, bağışlama), yaradana Tevekkül ve İman konusunun da mahyalarda işlendiği görülmektedir.

“Ahlaki Değerler ve Bireysel Erdemler” temasının alt temaları olan “Doğruluk”, “Sabır”, “Şükür” “Edep / Haya”, “Kanaat” unsurlarının da mahyalarda yaygın olarak işlendiği görülmektedir. Analiz sonucunda en yoğun temalardan birinin ahlaki değerler olduğu belirlenmiştir. Bu tema doğruluk, sabır, edep, kanaat ve şükür gibi alt kategorilerden oluşmaktadır. “Doğruluk Cennete Götürür”, “Sabır Aydınlıktır” ve “Edep Yahu” gibi ifadeler, bireyin ahlaki açıdan kendini geliştirmesi gerektiğine yönelik güçlü bir normatif söylem üretmektedir. Bu yönüyle mahyalar, toplumsal değerlerin yeniden üretildiği bir ahlaki rehber işlevi görmektedir. Mahyalar, bireyin iç dünyasını düzenleyen bir ahlak pedagojisi işlevi görmektedir. Aynı zamanda toplumda moral değerlerin yerleşmesi için kamu spotu niteliğindeki mesajların kitlelere mahyalar üzerinden iletiliği görülmektedir.

“Toplumsal Dayanışma ve Kolektif Değerler” teması alt temalarında toplumsal dayanışmaya ve sosyal birliktelik ve uyuma büyük vurgu söz konusudur. Mahya metinlerinde toplumsal birlik, kardeşlik ve dayanışma önemli bir yer tutmaktadır. Bu tema altında “kardeşlik”, “yardımlaşma”, “paylaşma” ve “komşuluk” alt kategorileri öne çıkmaktadır. “İslam Kardeşliktir”, “Ramazan

Paylaşmaktır”, “Komşusu Aç İken Tok Yatan Bizden Değildir” gibi ifadeler, bireyin toplumsal sorumluluklarını hatırlatan bir söylem üretmektedir. Bu bulgu, mahyaların toplumsal bütünleşmeyi güçlendiren bir iletişim aracı olduğunu göstermektedir. Mahyalar, bireyin iç dünyasını düzenleyen bir ahlak pedagojisi işlevi görmektedir.

“İbadet ve Dini Pratiklerin Teşviki” teması şüphesiz araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Çünkü Ramazan ayı Müslümanların oruç ibadetlerini yerine getirdikleri kutsal ibadet ayıdır. Mahyalar genellikle Ramazan ayı ile özdeşleşen uygulamalardır. Bu ayda mahyalarda verilen mesajlarda ayet ve hadislerden seçme metinler mahyaları süslemektedir. Bunların yanı sıra ibadetlere ilişkin de mesajlar yoğun olarak yer almaktadır. Mahya metinlerinde ibadetlere yönelik güçlü bir vurgu bulunmaktadır. Oruç, namaz, dua, zekât ve sadaka gibi temel ibadetler bu tema altında toplanmıştır. “Oruç Arınmaktır”, “Namaz Dinin Direğidir” ve “Dua İbadetin Özüdür” gibi ifadeler, ibadetlerin yalnızca dini bir yükümlülüğten ziyade bireysel arınma ve ruhsal gelişim aracı olarak sunulduğunu göstermektedir. Ayrıca “Zekat Malı Temizler” ve “Sadaka Malı Eksiltmez” gibi ifadeler, ibadetlerin toplumsal sosyal boyutuna da işaret etmektedir. İbadetler sadece dini yükümlülük gereği yerine getirilen buyruklar olmanın yanı sıra bireysel arınma ve toplumsal düzenin aracı olarak kodlanmıştır.

“Peygamber ve Dini Kimlik İnşası” teması bağlamında bakıldığında ise İslam Peygamberi Hz. Muhammed’e yönelik sevgi ve bağlılık ifadeleri de önemli bir tema olarak öne çıkmaktadır. “Adı Güzel Kendi Güzel Muhammed”, “Seni Çok Seviyoruz Ya Resulallah” Ve “En Güzel Örneğimiz Peygamberimiz” gibi ifadeler, peygamber figürünün ahlaki ve dini bir model olarak topluma sunulduğunu göstermektedir. Bu çerçevede mahyaların dini kimliğin pekiştirilmesinde önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Peygamber figürü, ahlaki model ve toplumsal kimlik kurucu unsur olarak sunulmaktadır. Dini kimliğin peygamber sevgisi üzerine inşa edilmesi mahyalarda verilen en güçlü mesaj olarak dikkat çekmektedir. Hz. Muhammed’e sevgi ile beraber aynı zamanda “Örnek insan vurgusu”, “Salavat ve bağlılık” alt temalarda öne çıkan unsurlar olmuştur.

“Dünya-Ahiret İlişkisi ve Ölüm Bilinci” temasının alt temaları ise, “Fanilik”, “Hesap verme” ve “Ahiret hazırlığı” olarak öne çıkmıştır. Mahya metinlerinde dünya hayatının geçiciliği ve ahiret inancı sıkça vurgulanmaktadır. “Dünya Ahiretin Tarlasıdır”, “Her Şey Fanidir” ve “Hesaba Çekilmeden Önce Kendinizi Hesaba Çekiniz” gibi ifadeler, bireyi ahiret perspektifiyle düşünmeye ve hayatını ahirete göre yaşamaya yönlendirmektedir. Bu tema, bireysel davranışların dini bir sorumluluk çerçevesinde değerlendirilmesini sağlamaktadır. Birey sürekli olarak ölüm ve ahiret perspektifiyle disipline edilmektedir. Metinlerde dünya hırslarından arınan bireylerin toplumla daha uyumlu olacağı düşüncesi işlenmektedir.

“Ramazan ve Zamanın Kutsallaştırılması” teması da bu araştırmanın en önemli odak noktalarından birisidir. Analiz edilen metinlerde Ramazan ayının yoğun biçimde kutsallaştırıldığı görülmektedir. Bu tema altında “karşılama”, “uğurlama” ve “kutsallık vurgusu” alt kategorileri öne çıkmaktadır. Mahya metinlerinde Ramazan, çoğu zaman kişileştirilmiş bir varlık gibi sunulmaktadır. Örneğin mahya metinlerinde yer alan “Hoş Geldin Ya Şehri Ramazan”, “Merhaba Ey Rahmet Ayı” ve “Elveda Ya Şehri Ramazan” gibi ifadelerle Ramazan ayı adeta bir kişi gibi karşılanmakta ve uğurlanmaktadır. Bu durum, Ramazan’ın Müslümanlar açısından yalnızca bir zaman dilimi olmadığını ortaya koymaktadır. Müslümanlar kutsal kitapları Kur’an-ı Kerim’in bu ayda İslam Peygamberi Hz. Muhammed’e indirildiğine inandıkları için Ramazan ayına duygusal ve kültürel olarak anlam yüklemektedir. Bu sebeple mahya metinlerinde Ramazan yalnızca bir zaman dilimi olmaktan ziyade kişileştirilmiş ve kutsallaştırılmış bir varlık olarak sunulmaktadır.

“Uyarıcı ve Disipline Edici Söylem” teması alt temaları ile birlikte incelendiğinde mahya metinlerinde bireyleri belirli davranışlardan uzak tutmaya yönelik uyarıcı bir dil de dikkat çekmektedir. “İçki Bütün Kötülüklerin Anasıdır”, “Aldatan Bizden Değildir” Ve “En Büyük Düşman

Nefsindir” gibi ifadeler, toplumsal normların korunmasına yönelik disipline edici bir söylem üretmektedir. Bu söylem türü, norm dışı davranışları sınırlandıran disiplin edici bir dil üretmektedir.

Mahyaların kent iletişimi ile ilgili dönüşümünün en önemlisi küresel salgın döneminde yaşanmıştır. Covid-19 salgını sürecinde Ramazan pratiklerinde yaşanan dönüşüm mahyaların kamusal iletişim açısından taşıdığı sembolik değeri daha da görünür kılmıştır. Apak’ın (2022) salgın döneminde Ramazan geleneklerine ilişkin çalışması halkın fiziksel bir araya gelmesinin kısıtlandığı söz konusu dönemde görsel ve sembolik unsurların öneminin arttığını ortaya koymaktadır. Bu süreçte kalabalıkların bir araya gelemediği ancak ortak bir Ramazan duygusunun korunmaya çalışıldığı bir ortamdır. Covid-19 salgını zamanında mahyalar taşıdıkları “Evde Kal Türkiye” gibi mesajlarla kent sakinleri arasında sessiz ama güçlü bir iletişim aracı olarak öne çıkmıştır.

Şekil 5. Çeşitli kaynaklardan derlenen fotoğraflarda gözüktüğü üzere Pandemi döneminde devlet mahyalar üzerinden kamuoyuna bazı sağlık ile ilgili mesajları vermiştir.

Pandemi döneminde mahyalarda yer alan “Evde Kal Türkiye” ifadesi de toplumu disipline etmeye yönelik bir mesaj taşımaktadır. Burada örneklerini verdiğimiz mahya metinlerinin hepsi önemli olmakla birlikte 2020 yılında Nisan ayında Ramazan ayına denk gelen Covid-19 pandemisinde mahyalarda halk evde kalmaya teşvik edilmiştir. Dünya genelinde kapanmalar yaşanırken Türkiye’de de benzer bir uygulamaya gidilmesi üzerine Ramazan ayında mahyalara Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün İstanbul’daki atölyesinde hazırlanan “Sorumlu Ol Sağlıklı Kal”, “Hayat Eve Sığar”, “Şifa Senden Ya Şafi”, “Evde Kal Sağlıklı Kal” mesajlarını da içeren mahyalar camilere asılmıştır (2020). Toplumsal duyarlılığın had safhaya ulaştığı bu dönemde medya araçları üzerinden verilen mesajlara ilave olarak cami minarelerinden verilen bu mesaj da kamu spotu niteliğinde günün ihtiyaçlarına uygun kamu sağlık otoritesinin talepleri ile doğru orantılı bir mesaj olmuştur.

“Dini Günler ve Kolektif Ritüeller” temasının alt temaları “Ramazan Bayramı”, “Kurban Bayramı” ve “Kandiller” olarak belirlenmiştir. Bayramlar ve kandil geceleri (Mevlid-Regaip-Miraç-Berat ve Kadir Gecesi) gibi dini zamanlara ilişkin mesajlar da mahya metinlerinde sıklıkla yer almaktadır. “Bayram Paylaşmaktır”, “Kurban Allaha Yakınlıktır” ve “Kandiliniz Mübarek Olsun”

gibi ifadeler, bu özel günlerin toplumsal birlik ve dayanışma açısından önemini vurgulamaktadır. Mahya metinlerinde dini açıdan önemli zamanlara karşılık gelen bayram ve kandil günleri toplumsal birlik ve duygusal yoğunlaşma anları olarak çerçevelenmektedir. Bu zaman dilimleri toplumsal birlikteliği pekiştiren önemli zaman dilimleridir. Mahyalarda da bu bakımdan sıklıkla yer almaktadır.

“Bilgi, Eğitim ve Çalışma Vurgusu” teması ve alt temaları çerçevesinde analiz edilen mahya metinlerinde bilgi ve çalışmanın önemine de yer verildiği görülmektedir. “İlim En Yüksek Payedir”, “Çalışan Kazanır” ve “Yaratan Rabbinin Adıyla Oku” gibi ifadeler, bireyin kendini geliştirmesi ve üretken olması gerektiğine işaret etmektedir. Bilhassa Kur’an-ı Kerim’in ilk inen ayeti olan “Yaratan Rabbinin Adıyla Oku” cümlesi İslâm dininin okumaya verdiği önemi vurgulamaktadır. Bu durum, dini söylem ile toplumsal üretkenlik arasında bir ilişki kurulduğunu göstermektedir. İlimin dini çerçevede değerli ve teşvik edilen bir faaliyet olarak yer aldığını vurgulayan mesajlar mahya metinlerinde sıklıkla yer almaktadır. Aynı zamanda dinin bilimle çeliştiği düşüncesine en görünür şekilde verilen güçlü bir mesaj niteliğindedir.

“Siyasal-İdeolojik Söylem” teması ise bu araştırma bağlamında en dikkat çeken temalardandır. Bu temada ulaşılan “Var Ol İnönü”, “Ata Türk”, “Yaşasın Cumhuriyet”, “Ne Mutlu Türküm Diyene” gibi ideolojik mesajlar da yine mahyalar üzerinden halka iletilmiştir. En son 2009 yılında verilen “Ne Mutlu Türküm Diyene” siyasi mesajı da göstermektedir ki her dönemde siyasi elit liderler kendi dünya görüşlerine uygun ideolojik mesajları halka mahyalar aracılığıyla ulaştırmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, alt kategoriler üzerinden yapılan bu çözümleme, mahya metinlerinin hem içerik çeşitliliğini hem de söylem derinliğini ortaya koymaktadır. Mahyalar bu yönüyle yalnızca kısa ve sembolik mesajlar niteliği taşımamaktadır. Mahyalar belirli değerler sistemi etrafında yapılandırılmış, anlam üretimi yüksek ve çok katmanlı bir kamusal iletişim pratiği olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Araştırmada elde edilen bulgular, mahya metinlerinin çok katmanlı bir anlam dünyasına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu metinler yalnızca dini bilgi aktaran ifadeler olarak kalmamıştır. Mahya metinleri aynı zamanda bireysel davranışları yönlendiren, toplumsal değerleri pekiştiren ve dini kimliği yeniden üreten bir iletişim biçimi olarak işlev görmektedir. Özellikle teolojik vurgu, ahlaki değerler ve toplumsal dayanışma temalarının baskınlığı mahyaların kolektif bilinç ve kültürel süreklilik açısından önemli bir kamusal iletişim aracı olduğunu göstermektedir.

Mahyalar, Osmanlı’dan günümüze kamusal iletişimin özgün bir biçimi olarak varlığını sürdürmektedir. Teknolojik dönüşümlere rağmen temel işlevini koruyan bu iletişim tarzı kültürel belleğin ve toplumsal iletişimin önemli bir parçasıdır.

Bu çalışma mahyaların yalnızca estetik ve dini bir uygulama olmanın ötesinde tarihsel sürekliliğe sahip özgün bir kamusal iletişim mecrası olduğunu ortaya koymaktadır. Mahyalar Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan süreçte değişen toplumsal ve teknolojik şartlara rağmen işlevsel varlığını koruyarak kamusal iletişimin sürekliliğini sağlayan nadir kültürel pratiklerden biri olmuştur.

Araştırma kapsamında analiz edilen mahya metinleri bu geleneğin çok katmanlı bir anlam yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda mahyaların yalnızca dini içerikli mesajlar taşımadığını ortaya koymaktadır. Mahyaların aynı zamanda bireysel davranışları yönlendiren, toplumsal değerleri pekiştiren ve kolektif kimliği yeniden üreten bir iletişim aracı olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır.

Mahyalar, kamusal alanda kısa, öz ve yüksek görünürlüğe sahip kamu spotu niteliğindeki mesajlar aracılığıyla geniş kitlelere ulaşabilen bir iletişim biçimi olarak değerlendirilebilir. Bu

yönüyle mahyalara modern kitle iletişim araçlarının ortaya çıkmasından önce işlev gören bir “erken dönem kamusal iletişim modeli” olarak bakılabilir. Bu iletişim biçimi günümüz iletişim pratikleriyle karşılaştırıldığında mekân-temelli ve ritüel odaklı bir iletişim modeline karşılık gelmektedir.

Teknolojik gelişmeler mahyaların yapılış biçimini değiştirmiştir. İlk ortaya çıktıkları dönemde kandillerden hazırlanan mahyalar daha sonra elektrik ampullerine dönüşmüştür. En son da LED aydınlatma sistemlerine geçiş yaşanmıştır. Bu dönüşüm, mahyaların temel işlevini ortadan kaldırmamıştır. Tersine mahyaların görünürlüğünü ve etki alanını arttırmıştır. Özellikle küresel Covid-19 salgını sürecinde mahyalar aracılığıyla verilen mesajlar bu geleneğin güncel kamusal iletişim ihtiyaçlarına uyum sağlayabildiğini açık biçimde göstermiştir.

Kent kültürü ve kolektif bellek bağlamında değerlendirildiğinde mahyalar her yıl tekrar eden görsel bir ritüel olarak bireylerin zaman algısını şekillendiren ve toplumsal aidiyet duygusunu pekiştiren bir işlev üstlenmektedir. Bu yönüyle mahyalar bir iletişim aracı olmanın yanı sıra kültürel sürekliliğin ve toplumsal hafızanın yeniden üretildiği sembolik bir alan olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak mahyalar, geçmiş ile bugün arasında kurulan güçlü bir iletişim köprüsü niteliği taşımaktadır. Geleneksel bir pratik olmasına rağmen modern iletişim ihtiyaçlarına uyum sağlayabilen bu yapı, kamusal iletişim, kültürel bellek ve kent kültürü çalışmalarında özgün bir inceleme alanı sunmaktadır. Gelecek çalışmaların mahyaların dijitalleşme süreci, medya temsilleri ve farklı kentlerdeki uygulama biçimleri üzerine odaklanması, bu alanın daha derinlikli anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

References

- Akbalık, E. (2024). Gazetelerde Ramazan folkloru: 2014 yılı örnekleme. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 20, 240–269. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1417001>
- Albayrak Sak, V. (2014). Şemseddin Sivâsî'nin Kaside-i Bürde tercümesi. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(3), 91–110. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6349>
- Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. İletişim Yayınları.
- Apak, F. T. (2022). Covid-19 salgını ve Ramazan gelenekleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 839–855. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1150311>
- Arıkan, R. (2017). *Araştırma yöntem ve teknikleri* (4. bs.). Nobel Akademik Yayıncılık. <https://www.nobelyayin.com/arastirma-yontem-ve-teknikleri-3378.html>
- Arioğlu, İ. E. (2025). İşlevsel yönleriyle geçiş dönemi uygulamalarında mevlid törenleri. *Turkish Studies – Language and Literature*, 20(2), 841–863. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81702>
- Arslan, H. (2025). 1960-1980 döneminde Türkiye’de din-devlet ilişkileri ve siyasi partilerin din politikaları. *Turkish Studies - Comparative Religious Studies*, 20(3), 775–796. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81871>
- Arslan, M. (2007). Kültür tarihimiz açısından zengin bir kaynak: Sûrnâmeler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(10), 221–257.
- Aslan, H. (2009). Osmanlı İmparatorluğu’nda mübarek gün ve gecelerden kandiller. *İSTEM*, 7(13), 199–231.
- Aşık, F. (2019). *Osmanlı İstanbul’unda Ramazan kültürü ve Ramazan sofraları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Atlansoy, K. (2023). Sabayî'nin Üveysname mesnevîsi ve Ziyâî'ye izafe edilen intihal eser üzerine bazı değerlendirmeler. *Turkish Studies – Comparative Religious Studies*, 18(2), 195–206. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.22250>
- Ay, S., & Jazebi, S. (2025). Monâhoyuzâde Kâsım bin Ahmed ve Sırr-ı İsrâ adlı mensur mirâcnâmesi. *Turkish Studies – Language and Literature*, 20(3), 1481–1503. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81525>
- Ayan, G. (2009). Özbek şairi Halveti, eserleri ve Mevlid’inden “Yahya Nebi Aleyhi’s-Selam’ın Şehid Bolganlarının Beyanı” isimli mesnevisi. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(7), 133–145. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.901>
- Aykanat, T. (2018). Süleymân El-Celvetî ve “Mevlûdî’n-Nebî”. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(28), 139–176. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.12423>
- Batu, B. (2020). *İstanbul’da elektrik öncesi ve sonrası mekân aydınlatmaları üzerine bir inceleme* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Baycar, K. (2010). 2010 yılı Avrupa Kültür Başkenti İstanbul üzerine yazılanlar, yapılanlar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 8(16), 725–740.

- Bektaş, E. (2011). Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlidi. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 779–856. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.1397>
- Bezci, G. (2018). *Osmanlı toplumunda Ramazan kültürü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozyiğit, E. (2025). Celâl Muhibbî'nin Tuhfetü'l-Hakîr'inin yayınlarında geçen bazı beyitler Şeyh Eşref b. Ahmed'e ait olabilir mi? *Turkish Studies – Language and Literature*, 20(Ö1), 251–276. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86760>
- Can, A. (2015). Muhammed'in Siret'ün-Nebî'sindeki Mi'râç mucizesi bölümü üzerine. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(8), 257–318. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7955>
- Cengil, M., & Tekin, D. B. (2016). Kutsal zaman, algılanış biçimi ve ibadet hayatına etkisi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(29), 33–63. <https://doi.org/10.14395/hititilahiyyat.268643>
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün & S. Beşir Demir, Çev.; 8. bs.). Siyasal Kitabevi. <https://www.siyasalkitap.com/nitel-arastirma-yontemleri>
- Çetin, O. (2020). Geçmişten bugüne Ramazan gelenekleri ve geleneklerin yaşatılarak geleceğe aktarılmasına dair öneriler. *Türk Ekini*, 6, 14–36.
- Çetin, R. (2022). İsmâil Sâdık Kemâl Paşa'nın manzum Tefsîr-i Kemâl'i. *Turkish Studies – Comparative Religious Studies*, 17(4), 359–377. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63713>
- Demir, H. (2013). Modern zamanlarda bir Ashâb-ı Kehf yorumu: Ayışığı Sofrası. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1229–1237. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4262>
- Demirci, E. Ş. (2021). Eski İstanbul'da Ramazan ve mahalle bekçileri. *Anasay*, 18, 67–79. <https://doi.org/10.33404/anasay.979821>
- Demirkazık, H. İ. (2015). Mecîdî'nin Miraciye'si. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(8), 849–886. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8242>
- Demirtaş, Y. (2022). Dinî Türk müzikleri üzerine bazı tespit ve düşünceler. *Turkish Studies – Comparative Religious Studies*, 17(2), 215–225. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.57813>
- Derdioyok, M. (2024). Ali Şir Nevâyî'nin “Nesâyimü'l mahabbe min şemâyimi'l fütüvve” adlı eserinde yer alan muvelleh dervişler. *Turkish Studies – Language and Literature*, 19(2), 479–504. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.76823>
- Dikme, H. (2012). Osmanlı'da halkla ilişkiler: Sultan Abdülaziz dönemi örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(21), 293–305.
- Doğan, T. (2013). Osmanlı cami mimarisi'nde aydınlatma düzenleri açısından gelişim (XIV–XVII. yüzyıl). *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 295–320.
- Dölek, İ. (2014). Kutsal bir zaman dilimi olarak Noel ritüelinin kutlama gelenekleri “Alman Luteryanlar örneği”. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(10), 371–390. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7514>

- Eren, A. C. (2014). Kur'ân metninin üslûb özellikleri. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 867–900. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6985>
- Eren, A. C., & Uludaş, İ. (2014). Kıraat farklılıklarının Fâtiha Sûresinin yorumlanmasındaki rolü. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 623–637. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6521>
- Ertuğ, Z. T. (2010). Osmanlı İstanbul'unda merasim ve teşrifata dair kaynaklar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 8(16), 131–148.
- Farsakoğlu Eroğlu, A. (2018). İlâhî dinlerde Mevlid benzeri eserler. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(2), 413–434. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.12975>
- Gökçe, O. (2019). *Klasik ve nitel içerik analizi: Felsefe, yöntem, uygulama*. Çizgi Kitabevi.
- Güler, E. (2025). Çağatay Türkçesiyle yazılmış Mirâc-ı Mustafa'da isim + fiil kuruluşundaki birleşik filler. *Turkish Studies – Language and Literature*, 20(2), 1091–1126. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81328>
- İçli, A. (2012). Yaratılışın öyküsü olarak Mevlid: Mevlid ve mitoloji ilişkisi. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 1499–1516. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.3535>
- İnat, M. (2012). Türk edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fâtıma mevlidleri, hazırlayan: Dr. Hakan Yekbaş, Asitan Kitap, Ankara, 2012, 494 s. [Kitap değerlendirmesi]. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 3375–3378. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4074>
- İslamoğlu, A. (2013). Visâli Ali Çelebi ve Mevlid'i. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1619–1739. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4577>
- Kaçar, M., & Açıık, T. (2013). Sultan I. Ahmed'e sunulan Nur-i Muhammedî konulu bir eser: Nûr-Nâme. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1741–1780. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4323>
- Kalkandelen, A. H. (2016). Râmî'nin Farsça bir na'ti. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(17), 151–168. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.10011>
- Kaplan, M. (2013). Eşrefoğlu Rûmî'nin gönül miracı: Adı Aşk. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 113–137. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6019>
- Kaplan, M., & Özcan, H. (2015). Edebiyatımızda Hz. Ali sevgisi bağlamında Caferî'nin Mevlûd-i Haydar'ı. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(12), 587–616. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8298>
- Karaca, H. (2024). Mevlid muhtevalı bir Eski Anadolu Türkçesi metni. *Turkish Studies – Language and Literature*, 19(4), 1615–1639. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.78058>
- Karaman, G. (2015). Klasik Türk şiiri estetiğinde sihir. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(8), 1503–1536. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8266>

- Karaman, G. (2017). Hattât şâirlerimizden Hasan Rızâ (1849–1920) hayatı, edebî kişiliği ve Dîvân'ındaki şiirlerin dinî tasavvufî muhtevası. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(7), 169–194. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.11461>
- Kaya, H. (2022). “Kandil uçurmak” deyiminin kökeni ve anlam özellikleri. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 1301–1313.
- Kiremitçi, F. (2013). 19. yüzyıl klasik şairlerimizden Muhammed Şerîfî'nin Dürr-i Manzûm adlı menakıpnamesi. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 969–1032. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4917>
- Koca, F. (2018). Salâhî Dede'nin Regâibiyyesi'nin yeniden bestelenmesi. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(2), 543–572. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13099>
- Koronavirüs Ramazan mesajlarını da değiştirdi: Evde kal sağlıklı kal. (2020, 24 Nisan). *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2020/04/24/koronavirus-mahyalardaki-ramazan-mesajlar-n-da-degistirdi-evde-kal-sagl-kl-kal>
- Led Medya. (2016). *Mahya yazıları*. <https://www.ledmahya.com/2016-mahya-yazilari/>
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interactive approach* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Önal, S. (2013). Şeyhî'nin Kadir Gecesi gazeli çerçevesinde klasik Türk edebiyatında Kadir Gecesi kavramı üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 1271–1280. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5999>
- Özbek, S. (2024). Unutulmuş bir yazar Âgah İzzet Yazgaç ve vecizeleri *Davuldan İlhamlar*. *Turkish Studies – Language and Literature*, 19(4), 1661–1678. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.78761>
- Özcan, N. (2012). Molla Velî'nin Vefât-ı Nebî'si. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 839–878. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.3140>
- Özkan, F. H. (2012). Bostanzade Yahya ve Gül-i Sad-Berg'i. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 2079–2104. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.3419>
- Öztürk, M. (2018). Süleyman Çelebi ve Mela Huseynê Bateyî'nin Mevlidlerine karşılaştırmalı bir bakış. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(5), 389–418. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13040>
- Parlakpınar, M. (2020). Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış bilinmeyen bir mevlit: Cevherî'nin *Mevlûd-ı Sultânü'l-Enbiyâ'sı*. *Turkish Studies – Language and Literature*, 15(3), 1449–1507. <https://doi.org/10.47845/TurkishStudies.44153>
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.; 3. bs.). Pegem Akademi.
- Ramazanda göğü süsleyen sanat: Mahya. (2018, 24 Mayıs). *Fikriyat*. <https://www.fikriyat.com/fikriyat-ozel/2018/05/24/ramazanda-gogu-susleyen-sanat-mahya>

- Sağlam, M. T. (2022). Kentlileşme ve dini-kültürel değişme bağlamında bazı dini pratikler. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, 5(2), 318–339. <https://doi.org/10.52637/kiid.1161040>
- Sancaklı, S. (2017). Hadisler kapsamında “mübârek zaman” kavramının analizi. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 35–72.
- Sever, S. (2025). Fransa Ulusal Kütüphanesindeki Mi‘racnâme (Turc 190) minyatürlerindeki Burak tasvirleri. *Turkish Studies – Comparative Religious Studies*, 20(4), 1503–1554. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89712>
- Sır, A. N. (2013). Eski Türkiye Türkçesi devresine ait mensur bir eser: Risâle-i Mi‘râciyye. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 2257–2349. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4497>
- Şahin, M., & Avşar, Z. (2022). Din haberciliği ve din haberleri üzerine bir inceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 58, 57–72. <https://doi.org/10.47998/ikad.1088273>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı Hukuk Müşavirliği. (2022). *Din hizmetleri uygulama genelgesi*. <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/DinHizmetleriUygulamaGenelgesi.pdf>
- T.C. Resmî Gazete. (t.y.). *Resmî Gazete*. Erişim tarihi 22 Mayıs 2026, gönderen <https://resmigazete.gov.tr/>
- Tanyıldız, A. (2013). Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki 1211 numaralı Na’t ve Mi‘râciyye Mecmûası. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 525–547. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4382>
- TDK Güncel Türkçe Sözlük. (t.y.). *Mahya*. Erişim tarihi 5 Nisan 2026, gönderen <https://sozluk.gov.tr/?kelime=mahya>
- TDV. (t.y.). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim tarihi 4 Ocak 2026, gönderen <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahya--ramazan>
- Tetik, B. (2015). Divan şiirinin Ali Günvar şiirinde görünümü. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(8), 1963–1980. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8148>
- Toparlan, M. (2018). *XIX. yüzyıl İstanbul kültüründe Ramazan eğlenceleri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tozoğlu, A. E. (2025, Aralık). Işık, gölge ve sesin aşkınlığı: İstanbul’un görünmeyen mimarları. *Düşünen Şehir*, (23), 87–94.
- Türkoğlu, S. (2013). Mehmed Fevzî Efendi ve Kudisyyü’s-Sirâc Fî Nazmî’l-Mi‘râc adlı eseri. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 1617–1644. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5780>
- Yıldırım, İ. (2013). Bektaşî şâiri Ali Nihânî Yozgadî ve Menâkıb-ı Murtazaviyye’si. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4), 453–461. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4973>
- Yıldırım, İ. (2014). Kerkükî Abdüssettâr Efendi ve Mi‘râciyye’si. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(6), 1163–1180. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6868>

-
- Yıldırım, S. N. (2024). 19. yüzyıl sonlarında Bursa’da eğlence kültürünün basındaki yansıması: Bursa Gazetesi örneği. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 11(109), 1279–1285. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12637131>
- Yılmaz, Ö., & Oymak, M. (2016). Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi ve Vesîle-i Saâdet adlı eseri. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(17), 583–608. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.10030>

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

The author(s) declare that this manuscript is an original work prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The manuscript has not been previously published and is not currently under consideration for publication elsewhere. All sources used in the preparation of this study have been properly cited and referenced. The author(s) confirm that the work contains no plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data. The research findings are presented honestly and transparently in accordance with the principles of academic integrity.

Author Contributions

All authors have significantly contributed to the conception, design, analysis, and preparation of the manuscript. All authors have read and approved the final version of the manuscript and agree to its submission and publication.

Conflict of Interest

The author(s) declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author(s). Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author(s).

Copyright and Permissions

The author(s) confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

All authors confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Yazar(lar), bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan eder. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Yazar(lar), çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan eder.

Yazar Katkısı

Tüm yazarlar çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin hazırlanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuyup onaylamış ve yayımlanmasını kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazar(lar), bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmış olabilir. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri yazar(lar) tarafından dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk yazar(lar)a aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Yazar(lar), telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan eder.

Yazar Onayı

Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuduklarını, onayladıklarını ve yayımlanmasını kabul ettiklerini beyan eder.